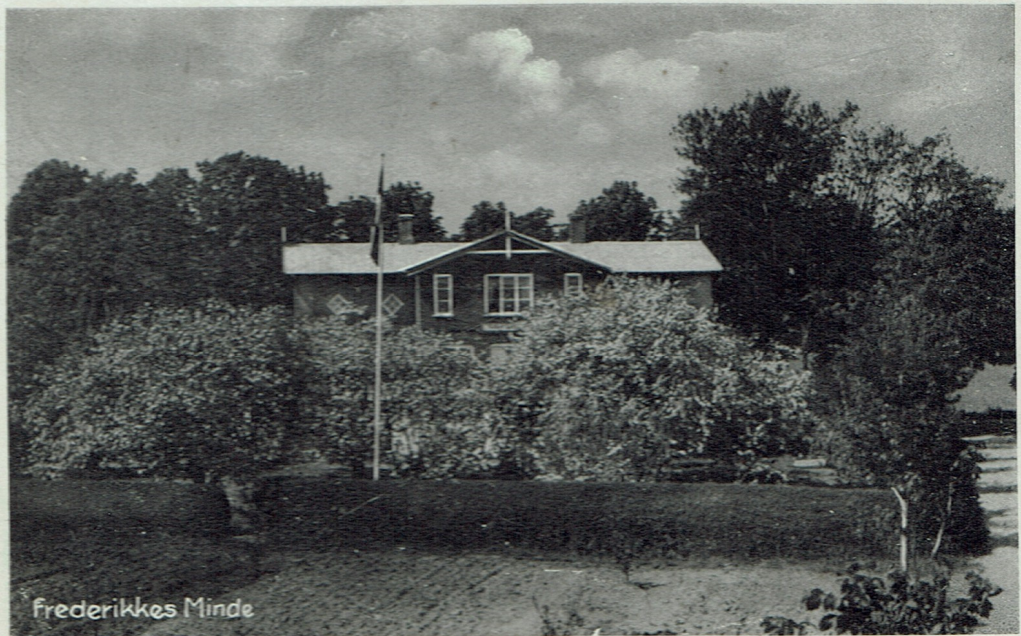

Vandrebog N. 1 påbegyndt 5-3-1942
" " " 2 " " 10-8-1943

Frederikkes Minde

Udforsning på den gamle Fløjvandt?

25 Fortsættelse af Vandretning N° 1. August 1943.

Tak for den Hilsen, hvormed den udskrivne Bog
N° 1. sluttes; jeg genskaber jer Allesammen
i den nye N° 2. — Nils Hansen Riegaard.

Ju det er ialagt at følges ad. Med Jesus selv is det
Værn og gjævel. Til Kærlighedens guldprægede Plod
Hort han et Lynd, rummeren Livet

Hort Troen hviler.

Hort Haabet rumles.

Hurt sig iler,

" Vort Gudstæle, Vort Gudstæle. "

N.H.R.

Ane og Niels Olsen.

Vandrebog nr. 2

Fortsættelse af vandrebog nr.1 August 1943-

Tak for den hilsen, hvormed den udskrevne bog nr.1 slutter; Jeg genhilser jer alle sammen i den nye nr.2 – Niels Hansen Riisegaard.

Ja det er saligt at følges ad. Med Jesus selv i sit navn er givet. Til kærlighedens guld..... stor-
hvor han er lyset, menneskene livet
Hvor troen hviler.
Hvor håbet smiler.
Kun evig Iler.
"Vort gud....., Vort Gud ske lov."

N.H.R.

126

Fårevejle 10/8 43

Kære alle sammen.

Tak for alle gode hilsener som i sender. Jeg er glad for at læse om de forskellige begivenheder i skriver om fra vore barndomsdage. Der er så meget som jeg slet ikke kan huske. Ja, hvor er det er vidunderligt at et menneske er som en hel verden for sig, udstyret fra skaberens hånd med alle sanser og muligheder. Og dog er vi så forskellige og skal vel på den måde udfylde hverandre. Vi vil også mindes vor gamle lærerinde, frøken Marcussen. Der blev så underlig stille oppe i det store hus, da hendes stemme var borte. Frøkenen var jo tit noget skarp. Men hun mente os det godt. Hun har gjort et stort arbejde for sognets børn i alle de år og sparede ikke sig selv. Det var nok godt hun ikke skulle leve længere. Da hun havde sluttet skolen og savnede børnene, begyndte hun at føle sig ensom og bitter ved tanken om, at nu folk ikke havde brug for hende brød de sig ikke om hende mere. Da jeg var blevet forlovet sagde hun til mig, at jeg var ikke så sød som jeg før havde været. "Man skulle ikke blive stor på det, fordi man havde fået en mand at støtte sig til." Jeg syntes jo hun gjorde mig uret.

Men siden har jeg tit tænkt på de ord. Det er jo en støtte at være to, jeg tror godt at der kan komme noget selvsikkert over os, som gør at den ensomme, der ser to som er glade for hinanden, kan føle sig mere ene. Man tænker ikke over det i de unge dage. Og mest tænker man måske på det når man selv føler den ensomhed. Derfor vil jeg også minde alle jer, som endnu er to, at skønne på det så længe i har hinanden. Jeg synes jo nu at der var så meget vi skulle have talt sammen om både angående livet og døden. Men sådan er det vel gerne bagefter. I to, kære søster Tine og Frederik, har nok følt de samme.

Men så vil vi trøste og opmuntre hverandre med det lille vers: "Om Han tager, om Han giver, samme Fader han dog bliver. Og Hans mål er kun det ene. Barnets sande vel at tjene."

Og ellers har vi det jo godt når vi alle må være nogenlunde raske, får alt hvad vi behøver og endnu dog kun er tilskuere til den grufulde krig. Dog er medlidenhed jo at lide med, og føle for alle de stakkels mennesker. Jeg tænker også på dig, Sophus, der er ikke meget ved at være officer i kongens hær i denne tid.

Mange venlige hilsener til jer alle, fra Helga.

Hellerup søndag den 29-8-1943

kære allesammen søskende og næstsøskende.

Ja, denne gang er det mig tiden er løbet fra og der er allerede gået flere dage over tiden. Men sidste gang brugte jeg ikke alle de fjorten dage, kan det ikke bøde lidt på det ? Men jeg lover bedring. Ja, og nu er det søndag morgen. Natten har været meget urolig med megen skydning, og nu ved vi, at der er undtagelsestilstand i Danmark, og Vor Konge og Vor regering har ingen myndighed mere. Men er undergivet værnemagten. Ak alt dette optager vor sind meget, er vel kun naturligt. Tankerne går til vor gamle konge og hans kære. Gud bevare dem og give dem kraft og styrke til på ret måde at komme gennem dette svære. Men tankerne går også til bror Sofus, det er strengt for ham, mon han er en fri mand?

Vi selv har det efter omstændighederne det godt, savner intet. Hører jævnlig fra vores børn omkring i Danmark, og også de befinder sig vel.

Haven her giver godt i år. Vi høster megen frugt, og det er jo dejligt til vinterforsyning. Alle jeres breve siger vi tak for, hvor er det dog dejligt at høre fra jer alle, godt at Inger i det gamle hjem har det bedre, og I må undskylde at jeg sådan sender hilsen til Fårevejle med gode venner der kommer forbi. Og hvor er det fornøjeligt med Riisegårds små opmuntringer i bogen, tak for dem. Ja, i må alle undskylde, minder er en dejlig ting at have i jeje sammen, men det er ligsom om at alt dette svære stadig tager tankerne. Når bogen atter når mig håber vi på lysere tider i Danmark. Gud for alle og os at gå ind i det med stille sind og så tage en dag ad gangen, så skal Gud give os kraft og velsignelse gennem det alt.

Kærlig hilsen til jer alle

Dora og Carl

Margrethevej 15a, Kalundborg den 9-9-43

Kære Alle Søskende og Næstsøskende.

Klokken er nu lidt over 11 (ekker 23 rettere). Lydia og jeg har siddet her alene i aften, ja, jeg må hellere sige at i aften har jeg ikke siddet her alene fordi hun har været hjemme. Det ske ikke så ofte at vi bliver oppe så sendt, men i aften gik tiden med at læse brevene i bogen her og til sidst det lange udklipsom søster Helga har lagt ind i konvolutten om blinde Andersen. Ja, han var en helhjertet kristen, måske hans største lykke dertil var, at han var blind og derfor på egne virkningsfuld måde levede sit liv i lyste af guds ord, bøn og betragtninger over det usynlige; hvorom det siges at dette er evigt, hvorimod det synlige er timeligt.

Der kom så mange gode erindringer til mig om Andersen fra de år vi var børn. Første gang jeg lagde mærke til ham var en søndag i København, hvor vi dengang. Far havde indbudt officererne fra "Valhalla" (en af de første mødesale de havde på Frederiskberg) til middag hos os. Mor var vist nylig kommet op efter lillesøster Annas fødsel. Hun kom ind i stuen med Anna på armen, og da hørte jeg Andersen spørge mor, om han måtte låne lille Anna lidt. Han tog derefter på sine arme og

holdt hende således ganske stille en stund, uden at sige noget og jeg forstod da at han bad til gud for hende.

To tre år senere opdagede jeg et andet træk om Andersen. Det var en sen aften (vinter så vidt jeg husker). Stabsmusikken havde været i Nykøbing og spillet til et møde og vi børn var med. Andersen havde siddet så stille (vi var kørende i to vogne) de fleste unge i en vogn for sig kørte foran, men jeg må have været i vogn hos de ældre. Andersen sagde da, kort før vi nåede Riis: ”jeg har digtet en lille sang”, også sang han den for os på melodien ”det går atter hjemad til vor lille by”. Det er en af dem som er omtalt i udklippet af krigsråbet som Helga vedlægger og begynder ” Jesus, du har frelst min sjæl, jeg har dig kær”, findes i den lille sangbog ”den unge sanger”.

Men nu nok om vor kære bror, gud give os ligeså skøn en død, efter et trofast løb hernede. Måske vi ikke alle skal dø men få lov at leve over trængselstiden ind i riget, som Jesus selv lærte os at bede om.

Her er blæst varselssignal og jeg bliver måske derfor oppe til det blæser af igen. Lydia kunne lige være nået hjem forinden. Hun bad mig hilse jer alle.

Esther er vist snart ved at være træt af forholdene i København.

Jeg vedlægger et par små billeder af David og hans lille kone, fik dem netop i dag. De har lejet den lille hytte i sommer af nogle fiskerfolk deroppe i Frederikshavn, men han bor ellers i Nørresundby, hvor de så holder deres små ferier imellem. Jeg ville gerne have været deroppe i denne måned, men kan altsp ikke rejse på grund af den nuværende situation. Tiden alene kan vise os hvordan det hele skal udvikle sig i fremtiden. Lad os være stille og tillidsfulde under alt, idet vi gør hvad der er ret for gud efter bedste evne og med hans nåde og kraft til hjælp.

De bedste ønsker og kærligste hilsener til jer alle sammen , sender

Tine

Tak for hilsenen og fotografierne, far. Skriv lidt mere næste gang.

Fredag morgen, den 10-9-43.

Vil du Hans, give søster Helga indlagte brev, samt ringe tante Karen op den 13. dns. Og ønske tillykke på hendes fødselsdag. Du skal have tak for meddelelsen om at I har fået telefon, jeg kan notere nummeret op. Stadig god bedring, Inger!

Tak for jeres alles breve. Ja, Lars, jeg forstår din erindring fra fam. Bentsens vidnesbyrd i søndagsskolen, som du omtaler; om ikke at synge med på enkelte linier og vers i en sang, hvis det ikke er sandt for en selv. Dette har også været mit princip i mange år. Thi, Gud ser efter sandheden i hjertes inderste.

134

Fårevejle, den 24-9-1943.

Nu er der gået et par dage over den tid, jeg måtte have bogen, så nu kan jeg vist ikke opsætte det

længere med at skrive.

Tak alle sammen for de mange breve og hilsener, og de gamle barndomsminder, som I fortæller om, det er som om den tid kommer til at stå mere levende for en igen.

Tak, Valborg, for det smukke minde, du fortæller du har om vor lillesøster Sofie. Hun var en god lille pige. Mor har jo fortalt, hvordan Sofie og jeres lillesøster Anna og en tredje lille pige, som også hed Anna, og var datter af N.P. Madsen nede på Vejlen, de tre var lige gamle, hvordan de kunne lege sammen, men hun havde hørt de tre små piger bede sammen på barnevis.

Familiebilledet, som I gerne ville have, har vi kun det ene af, vi har fået det af Christian i Vedbæk. Han har filmen. Gunnar tog jo også et den dag, men det blev ikke godt.

Christians adresse er: Christian Olsen, Marievej 5, Vedbæk.

Billedet af vores gamle forældre er et, Harald fra Esrum, tog, ved deres guldbryllup. Jeg ved ikke, om nogen af jer har det? Men jeg syntes, det er udmærket.

Herhjemme går alt som sædvanligt. Vi har jo travlt med efterårsarbejdet. Og den megen regn gør det jo lidt besværligt.

Så sender vi vore bedste hilsener til Eder alle.

Inge og Gunnar, Karen og Hans.

N.B. De tre små piger døde samtidig med nogle få dages mellemrum.

136

4. oktober 1943.

Ja, så nåede vandrebogen atter til Tirslund lige til den tid, den efter Sophus' beregning skulle gå herfra igen, så vi må vist ikke beholde den ret længe denne gang.

Jeg er glad for, at min gamle far fik lejlighed til at indvie denne nye bog, det er jo ikke godt at vide, hvor længe han endnu får lov at være med i den gamle Risegård flok, eller om vi får rejselejlighed til at være sammen med ham på 90 års dagen i februar; der er jo ikke så længe til.

_Det billede af den gamle gård, som far har klæbet ind i bogen her, kalder flere minder frem. Er der ikke en af jer, der har det billede af Risegård, hvor man nede fra den store have ser lige ind i gården og får stuehuset med? Det kunne være morsomt at få fat i det. Det burde indsættes foran i den første bog over billedet af den dobbelte søskendeflok, thi det er dog især fra det gamle stuehus, vi alle sammen har vore fleste fælles minder.

Hans har lagt et godt lille billede i konvolutten af sine forældre. Jeg vil henstille til ham, at han skænker billedet til bogen og klæber det ind på den første side under det, far har skrevet. De to hører dog så afgjort med i selskabet fra den gamle gård og er de eneste, der mangler et billede af i bogen. Mine ældre søstre taler ofte om, hvad mor Ane var for dem, ja, og for Valborg med vel ikke mindre, men der er dog ingen af dem, der skylder hende så megen tak som jeg, for alt, hvad hun blev for mig og mine i hendes 20 sidste leveår fra 1906-26.

Ja, kære medsøskende, på jeres mor kan Mesterens ord anvendes: ” Hun gjorde, hvad hun kunne”. Der er vist heller ikke mange mødre, der har sendt flere og inderligere bønner op for Gud trone, end hun. Hun fortjener da også engang igen at mødes med os alle dér, hvor ingen mere skal skilles.

Tak, Helga, for mindeordene om den blinde Andersen, han var en ærlig Åndens stridsmand. Det er

ikke mange år siden, jeg besøgte ham i hans hjem i Brønshøj, dér talt vi også om gamle dage på Risegård, når han kom med musikken.

Det var dengang den lille Søren Bay var med i orkestret. I disse dage ligger drengen som en ældre mand på Nykøbing Sygehus og grunder over, hvad hensigt Gud har med for anden gang i det samme år at tage ham afsides. Måske, kære broder, du har en lille mission at udøve blandt dem, du ligger sammen med. Når du kun i Nåden står uforsagt, i hvor det går.

Du spørger, Frederik, hvordan ilden egentlig blev slukket i smedens høstak, og hvor vi fik vand fra? Ja, det er jo netop din store fortjeneste, for du slukkede jo ilden blot ved at slå ned i den med den gamle jerngryde, du løb med på hovedet. Hø brænder jo ikke så stærkt, og branden var vel ikke blevet til stort mere end røg endnu, da vi nåede derop; men du blev dog dagens helt.

Tak for det korte samvær i Esrum i sommer, jeg var glad for besøget, både hos dig og alle dine andre brødre, ikke mindst for besøget i Granløse, hvor jeg fik lov at være lidt længere denne gang. Men i disse dage går vore tanker dog mest til Slagelse, og vi spørger os selv, hvordan mon Sophus og hans to piger har det. Mon de har fået lov til at være sammen på sølvbryllupsdagen i onsdags. Vi håber det og ønsker for Sophus, at han snart får lov til at komme hjem og blive hjemme. Nu skal jøderne jo løse militæret af.

Igår blev min kone ringet op af en redaktør fra et blad. Han spurgte hende, om hun havde sin mand hjemme, for der gik rygter i byen om, at jeg skulle være hentet. Nazisterne mente jo i sommer at have fået opsnuset, at min moders bedstefar var en indvandret jøde, og at jeg af den grund ikke burde undervise germanske børn.

Det viste sig imidlertid, at den person, der mentes at være jøde, slet ikke var i slægt med mig, men blot havde været gift med min oldemor, før hun blev gift med oldefar. Så der er nok intet grundlag for at sætte mig fast denne gang, så kunne min krumme næse med lige så stor ret beskyldes for at være en arv efter min svigerfar. Ak, ja, somme mennesker har mere travlt end nødvendigt.

Men ellers er tiden jo alvorlig nok, og vi har den værste ende tilbage. Det er da godt at vide, at alle vore tider er i Herrens hånd.

Nå, nu må jeg nok hellere slutte for denne gang. Lillemor skulle jo også have lidt med, og vi må jo ikke skrive hele bogen ud.

Til slut en kærlig hilsen til jer alle sammen.

Eders hengivne broder og svoger, Viggo.

140

Søndag d. 10 oktober

Kære søskende og næstsøskende og Farfar.

Tak til jer alle hver især for gode bidrag til mindernes bog, og tak til ham som har sat den nye bog ind, jeg tænker det er bror Frederik. Ja, mit brev bliver som sædvanligt først skrevet flere dage efter Viggos, jeg skal have lidt længere tid til at nyde indholdet. Dem af jer som vi lever mest sammen med i tankerne i denne tid er Søren og Sophus med familie. Jeg håber inderligt for dig, kære svoger, at du må få dit fulde syn igen. Ja, jeg tror som Viggo at når du atter er lagt på sygelejet så har Gud noget han vil tale med dig om, noget han vil have dig til gøre, netop på det sted du er lagt hen.

Jeg har selv erfaret at selvhelt verdslige mennesker har en helt anden indstilling overfor kristendommen, når de bliver lagt på sygelejet, man kan få dem i tale, jeg har oplevet adskillige gange at de har sagt til mig inden de blev kørt hen til steder hvor det gik hårdt til: "Vil de bede for mig". Så bliver man så forunderligt rig, trods sin usselhed og fejhed at man dog kan få lov til at

være en lille budbringer for den stærke frelser der kan løfte og bære igennem alt det svære. Dette var jo mellem kvinder, de er måske anderledes mellem mænd? Så er der bror Sophus, du er vel også nok fulgt i tanker og bøn, jeg synes næsten du må kunne mærke det, som jeg kunne det, da jeg var inde i svære tider. Fortæl os engang her i bogen når du når så vidt at du må og kan, hvad alle i gæve mænd og fædre fik dagen til at gå med, berigede i hinanden i åndelig forstand eller hvad? Så vil jeg gerne spørge jer ældre søskende, har i ikke nogle minder om min afdøde svigermor så ville jeg gerne høre dem. Det eneste der har sat sig fast hos mig, så jeg kan huske det, var at hun gav mig en valnød til min fødselsdag, det var for mig den gang en meget stor gave.

Her har vi det godt selvom der i går var meget i luften, som heldigvis for os ikke var bestemt for disse egne. Ruth rejser til Sjælland til november og de to andre piger til foråret. Så har vi kun de to sønner herovre. Vi glæder os til om gud vil da at gense en del af jer i februar.

Vi havde en hyggelig aften her i går aftes med højtlesning af bogen her. Jeg læste for min hjemmевærende datter, hun var meget interesseret og vil vist have en lille hilsen med.

Der er så knapt et år til Karen Bay når de 70, støvets alder, mon ikke bror Peter er den næste? Og så kommer snart den ene og den anden, der kan gennemsnitligt blive en hvert år, der når det tal i 20 år. Så en kærlig hilsen til alle, Marie

Kære alle, Onkler og tanter og ds.l.

ja, mor har læst bogen for mig som hun skrev, det er vel nok interessant at høre hvad i har bedrevet som børn, tænk at far og morbror Lars har hugget æbler fra farfar. Hvor har i oplevet meget – ondt og godt – og kan huske meget. Det kunne være sjovt at sidde på tingvalla-”sletten” og høre morbror Carl fortælle røverhistorier. Det kønneste minde synes jeg faster Valborg fortæller, det om lille Sofie på stenen.

Næste efterår skal jeg. Om alt går vel være barneplejeelev på Sct. Lukas stiftelsens spædbørnshjem i Hellerup. Mor siger jeg må vist have hjem hos morbror Carl og Tante Dora. Det bliver jo lidt langt at skulle hjemmefra, bare nu krigen får ende inden den tid, for skal noget hænde hjemmet her, vil jeg da helst være hjemme hos dem jeg holder af. Vi tænkte på københavnernes i aftes, da vi i pressen hørte at radioen havde været afbrudt den halve dag. Mon det vil sige det samme som at der har været luftalarm så længe ?

Jeg tænker på, om jeg mon, når jeg bliver så gammel som I, kan huske så meget fra mit barndomshjem som I kan. Kan jeg det bliver det ene lyse minder tror jeg.

De kærligste hilsener til jer alle fra Inger.

144

PT vamdrup 21/10 1943

Kære alle

I disse dage holder jeg efterårsferie hos min farbror og tante i Vamdrup, og da vandrebogen lægger her fik jeg lov til at kigge i den mod at sætte en hilsen i.

Hvor har det været interessant at læse bogen. Egentligt følge man, når man kigger i brevene, at man er på ”privat grund” og skæver i tankerne efter det sædvanlige ”adgang forbudt”; men jeg håber, at ingen har noget imod dette lille indbud. Jeg synes at jeg har lært jer alle bedre at kende, - også min far. Det var næsten at ønske, at bogen en gang kunne blive trykt, så vi til stadighed kunne have fornøjelse af den; men det lader sig nok ikke gøre.

Hermed vil jeg så sende jer alle rigtig mange hilsener med ønske om, at bogen må vandre mange år endnu.

Erling.

Kære alle sammen !

Tak for alle jeres breve og hilsener, nu har Erling lagt for så må jeg have mit lille bidrag føjet til. Det glæder os at det står vel til hos de fleste af jer, men i Asnæs ser det jo ikke lyst ud, underligt at det sådan skulle ramme dig, Bay, 2 gange med sådan kort mellemrum, vi håber du må komme godt over det og blive helt rask igen.

Så er der dig broder Sophus, hvordan mon I har det, jeg skriver I, for hvem mon det har været værst for, dig eller Olga ?

Hvis vi kan stole på det der står i bladene, så skulle du Sophus nu være hjemme igen og vi glæder os med Jer og håber og beder om at det værste må være overstået nu, selvom fremtiden ligger hen i det uvisse, så er der alligevel sket så meget siden vandrebogen var her sidst, at jeg synes Vi med nogen ret tør tro at afslutningen på det forfærdelige opgør nærmer sig.

Vi lever jo på mange måder i det uvisse, eller rettere uvidende om hvad der sker omkring os, og da vi jo ikke kan gøre hverken fra eller til, så er det vel også på en måde godt som det er, men det er jo ikke det normale for en Dansker.

Her har vi det godt. Livet går sin rolige normale gang uden nogle særlige oplevelser, os der bor på landet har det jo godt frem for dem i byerne. Huske vi så at sige tak for det ? I det hele taget mon ikke denne tid kan lære os at blive mere taknemmelige end vi var før, for hvor har vi det godt frem for så mange lande, og ikke mindst der hvor krigen raser.

Kærlig hilsen til jer alle Ellen og Lars.

Kære alle sammen!

Da min mand ville at jeg skulle skrive en hilsen i bogen vil jeg også gerne gøre det. Nu i disse dage er det 21 år siden, jeg begyndte at lære familien at kende, og jeg siger tak til Tante Dora og Farbror Carl for den tid jeg kom meget i Hellerup; og det skal du nok blive godt modtaget, Inger.

Ja i aften har jeg puttet Lars i seng. I skulle bare vide hvordan han turer rundt endnu selvom han er 62 år. Han er oppe om morgenen klokken 4 og ikke i sen før klokken 11 og derover. Men det går heller ikke i længden, men vi bestemmer jo ikke selv vores arbejdstid nu, hver anden uge fra 5 til 2 og hver anden fra 12 til 20½, så der er ingen rigtige aftener, men vi må være glade at vi kan få kraftså vi kan passe vor forretning, for der er stadig nogle, der mangler ben-

Hvor har vi det dog godt trods alt om dog Guds godhed måtte kalde det Danske folk, om det måtte kalde mig og dog – for vi lever jo på henstand, nu har vi fået henstand i 4 år – og hvad har vi gjort, er vi ikke de samme skal Gud tage hårdt for at vække os?

At tro det er at ville
på hans fuldbragte værk-
Ad døden kunne smile

i sorg at være stærk.

Nu en kærlig hilsen til alle bogens venner
Tante Ellen

149

17-11-43

Kære alle.

Nu er det langt over tiden, jeg har været dårlig og ”skidt ved det” i 3 uger, og jeg må ærligt tilstå, at de sidste 8 dage helt glemte bogen her, hvorfor jeg frembærer min oprigtige undskyldning.

Men hvis det sker oftere, vil jeg hellere hældes ud end forsinke det hele.

Tak for alle gode breve. Og nu får I sikkert glæde af dette billede, som jeg for et års tid siden tiggede af bedstefar. Her er vi alle, undtagen Peter og Frederik og Bay, om det så er den søde lille ”Aini”. Ja, her er minder nok (et høstgildebillede fra Risegård 1897)

Jeg har nu læst mindeordene om Andersen igen her i aften, som jeg synes, det var dejligt at søster Helga sendte med. Ja, vi mindes hans bøn for os og andre (Bay og jeg) den sidste gang, vi besøgte ham. Jeg læste det højt (altså mindeordene) for min mand, før han gik i seng.

Hvor skøn og salig, om vi ægtefæller kunne sige sådan om hinanden efter skilsmissen.

Broder Bay har det ellers godt. Han måtte ellers prøve en streng ?? for anden gang. - Ja, lad os få kære gamle Ane og ”Nis Olsen” med i bogen.

Kærlig hilsen til jer alle fra
Jens og Valborg.

N.B. Ja, bogen har været hos bedstefar 8-10 dage, men det var mig, der glemte at hente den.

150

Slagelse i januar 1944.

Kære alle sammen.

Da flere af bogens læsere ikke har besøgt os her i Slagelse, vil jeg, for at lette forståelsen af noget af det, jeg agter at skrive, vedlægge et billede af den bygning, vi boede i på kasernen. Billedet er ganske vist af den tilsvarende bygning ved Vordingborg Kaserne, men da de begge er bygget efter samme tegning, og det samme flag indtil 28. august i år dagligt vajede over dem, kan vi godt tænke os, at billedet er taget i Slagelse.

Ikke alene gennem det I har skrevet i bogen og i tidligere modtagne breve og kort har jeg mærket, at I har tænkt på os og bedt for os i disse for os alle så svære tider, og det vil jeg gerne begynde dette brev med at bringe jer Olgas og min bedste tak for.

Vi har jo – hvad der kun er rimeligt iflg. min livsstilling – været nærmere brændpunktet end I øvrige, men lad mig straks oplyse, at vi ikke har lidt legemlig nød, det er nerverne, det er gået ud over, og i en lang periode har det vel nok været værst for Olga, og Grete har også fået sin part af det.

Jeg er ganske sikker på, at I, ligesom så mange andre har trang til at stille spørgsmålet: ”anede I da ikke noget om det, der ville komme.?” Og som svar vil jeg beskrive, hvordan det gik hos os. Olga havde et par gange begyndt at tale med mig om forberedelser, invitationer o.s.v. til vores

sølvbryllup, men hver gang havde jeg slået det hen. Lørdag den 28. august om aftenen begyndte hun på det igen, og jeg svarede, at det ville ikke få særlig interesse for os, for vi får ikke noget sølvbryllup. Olga syntes, at da der nu kun var 1 måned til, var det ikke for tidligt, at vi lagde en bestemt plan. Jeg slog det hen endnu engang og sagde, at der sikkert snart ville ske noget, hvad det var vidste jeg ikke. ”Det sker nok ikke i morgen, da det er søndag, men måske mandag”. Jeg lovede hende, at hvis mine anelser slog fejl, skulle vi mandag aften fastlægge en plan i fællesskab. Vi var jo sikkert alle klar over, at det trak sammen, men jeg vidste intet bestemt, og havde kun ”anelser”. Som sædvanligt gik vi til ro lørdag aften, og lå og sov, da dørklokken ringede lidt før kl. 4.30. Jeg stod op og gik ud ved entredøren, hvor jeg, før jeg åbnede, spurgte hvem det var. På stemmen, der svarede, genkendte jeg straks min kollega fra stueetagen, og svaret lød: ”Her er en tysker, der gerne vil tale med dig.” Jeg åbnede døren og så en tysk Wachtmeister bevæbnet med maskinpistol, men han sigtede ikke på mig. Gennem min kollega blev jeg straks stillet overfor spørgsmålet: ”Vil du aflevere din pistol godvilligt og følge med, bygningen er omringet, oberstløjtnanten og adjudanten (som også boede i samme bygning) er allerede ført bort.”

Under disse omstændigheder var der jo intet valg, så jeg svarede ja.

Pistol og ammunition blev afleveret, og jeg fik lov til at lukke døren, mens jeg klædte mig på. Forinden spurgte jeg, om jeg måtte gå op på gæsteværelset og kalde på en ung mand, som var på besøg hos os, men fik den besked, at når jeg var klædt på, kunne vi følges op efter ham. - Det var en meget ubehagelig måde at blive vækket på, men Olga tog det som en rigtig soldaterkone, idet hun i løbet af et par minutter var blevet så rolig, at hun spurgte, om der ikke var noget, hun skulle hjælpe mig med. Den eneste hjælp, jeg bad hende om, var at hun skulle lave mig noget kaffe, for jeg følte, at jeg trængte til en opstrammer i form af tobak, og den smager ikke godt før man har fået morgenkaffen. Jeg tilstår, at jeg ikke skyndte mig særligt stærkt med vask og påklædning, for jeg syntes ikke, der var noget at haste efter.

Wachtmeisteren blev stående på post udenfor døren, og da han syntes, det havde taget tilstrækkelig lang tid, ringede han atter på. Jeg havde da fået ild i tobakken og stod og ventede, klar til at vandre, men vidste jo ikke hvorhen. Til beroligelse for Olga og Grete oplyste han, at jeg ikke ville blive ført bort fra byen. Efter vi havde været på gæsteværelset, førte tyskeren min kollega og mig afsted. At bygningen var omringet opdagede vi hurtigt, for vi blev standset af tyske poster tre gange, inden vi nåede ud på gaden. Vi blev ført ind på et værelse på kasernen. Nøglen blev drejet om udvendig, og yderligere var der anbragt en post udenfor døren. Klokken var da knap 5.00. Ved 10-tiden blev jeg ført hjem for at hente nøgler til depotet, som tyskerne ville ind og se. Jeg havde da lejlighed til at fortælle, hvor vi var anbragt. Klokken 17 blev vi lukket ud igen og mod æresord på, at vi ikke ville forlade vores hjem, fik vi lov til at gå hjem.

I de forløbne timer var vi opvartet med kaffe kl. 7.30, bouillon kl. 9.30 og middag – en art kartoffelsuppe kl. 13. Mandag måtte jeg aflevere nøgler og hovedbog til alle depoter, og efter en stadig internering hjemme, blev alle vi faste befalingsmænd fra Slagelse – pr. rutebil – kørt til Garder-Husarkasernen i Næstved den 11. september. Der var vi efter kort tids forløb en styrke på ca. 1400 danske militærpersoner af alle grader. At hjemsendelsen af de værnepligtige i begyndelsen af oktober blev foretaget i hold på ca. 200 mand, kender I jo fra aviserne, og da de sidste værnepligtige var hjemsendt og kasernen skulle bruges til andet formål, blev vi den 15. oktober sendt til lejren ved Jægerspris.

Forud måtte vi underskrive på æresord, og rejste derefter civile i små hold med ordinært tog. Det var ikke noget dårligt bytte for os at komme til Jægerspris, der fik vi nemlig mod ny underskrift på æresord, at gå frit udenfor lejren nogle timer både formiddag og eftermiddag, og det var velnok dejligt at trave rundt i park og skov ved Jægerspris Slot, men endnu bedre blev det, da hjemsendelsen af os begyndte den 20. oktober. Jeg var heldig at komme hjem med det første hold.

Spørgsmålet om hvordan tiden går når man er interneret, er jo også stillet i bogen, og jeg skal fortælle lidt om det. Vi stod gerne op lidt før 7, for at kunne spise morgenmad mellem 7 og 8.30, og

desuden lå man jo vågen alligevel, så man kunne lige så godt stå op. Efter spisningen gik vi nogle omgange rundt om kasernens idrætsplads for at få lidt motion. Hver omgang var på 320meter og vi gik 5-15 omgange. Kl.9 stillede vi til appel, hvor tyske officerer talte os alle op. Derefter gik vi til vores kvarter, hvor morgenaviserne imidlertid var fordelt, og så var der travlt med at få gennemløjet dem. Efter disse anstrengelser hvilte man sig måske lidt ved at skrive til venner og bekendte, og ved 12 tiden fik vi middagsmad. Så tog man sig et hvil på ryggen i sengen med et ugeblad eller lignende som underholdning, sove kunne jeg ikke, selv om jeg ærlig talt daglig følte mig kropstræt allerede ved 10 tiden.

Kl. 14.30 var vi gerne i marketenderiet eller messen og købte os en kop kaffe, hvorefter vi gerne tog et par omgange om idrætspladsen igen, så måske også lidt på soldaternes idræt, fodbold, håndbold, svømning, udspring eller hvad de nu fordrev tiden med, og når kl. blev 17.45, skulle vi til aftenspisning. Derefter tog vi ofte et par omgange for at vedligeholde bevægeligheden i benene, sludrede lidt med forskellige bekendte, udvekslede rygter o.s.v., for under sådanne forhold vokser rygterne som paddehatte i en fugtig september. Vi gik jo i uvidenhed og gisnede og håbede, men kunne ikke få bekræftet noget af det, selvfølgelig gik man først og fremmest og længtes efter sit hjem og sine kære. Så snart vi nåede mørklægningstiden, skulle vi være i vores kvarter og måtte ikke komme udenfor den bygning man boede i uden at være ledsaget af en tysk skildvagt. Det resulterede i, at vi altid blev hjemme. Vi var 6 nogenlunde jævnaldrende overofficerter her fra Slagelse, og sammenholdet mellem os var så udpræget, at vi ofte hørte af andre, at hvis de blot så en af os, var de sikre på, at de 5 øvrige var lige ved siden af. Om aftenen læste vi som regel lidt, gik derefter sammen på et kvarter og sludrede, spillede kort, skak el.lign. dog begyndte spil aldrig før kl. 20 og var altid sluttet kl. 22 eller 22.30, selvom vi måtte være oppe og have lys så sent vi ville. Vi gik gerne i seng ved 23 tiden, men søvnen var som regel vanskelig at få fat på, og når den endelig kom, var der ingen rigtig hvile i den, den var som regel med lange pauser, og hen ad morgenstunden længtes man efter at klokken ville blive så mange, at man kunne være bekendt og stå op. Nerver – ja, det var stadig de tynde tråde det gik ud over, man havde ingen indvendig ro, ingen stadighed. Jeg læste en bog, mens jeg var interneret, en fortælling i et ugeblad læstes som regel af et par gange. De fleste af os havde bibelen eller nye testamente med, jævnlig læste vi enkelte vers og talte sammen om dem. Hver søndag blev der afholdt teltgudstjeneste enten på idrætspladsen eller i ridehuset. Næstveds 3 præster skiftedes til at komme. Deltagelsen var frivillig, men af de ca. 1400 mødte vel mellem 12 og 1300. Enkelte gange blev der holdt andagt midt i ugen, og provst Hee-Andersen tog en dag 25 felttestamenter med til gratis uddeling mellem soldaterne. Der forregnede han sig i høj grad, for da de 25 var uddelt, stod der endnu mange, der ønskede at få et, og han bad da afdelingerne notere nr. og navn på dem, som endnu ønskede at få udleveret et felttestamente. Så vidt jeg erindrer blev resultatet, at der blev udleveret i alt ca. 850 testamenter. Jævnlig var der underholdning om eftermiddagen, hvor vi samledes i ridehuset og overværede foredrag, film, korsang, koncerter og optræden af skuespillere. Mange lødige ting blev serveret for os, men hvad var det i sammenligning med at komme hjem.

Da frihedens time endelig slog den 20. oktober, trængte vi alle meget til at komme hjem og holde ferie og hvile rigtig ud, for vi følte os gennemtrætte.

Det var en onsdag eftermiddag vi kom hjem. Om torsdagen hvilte man lidt, og om fredagen fik vi, der boede i administrationsbygningen at vide, at vi ville blive sagt ud af vores lejlighed snarest, da disse skulle bruges til andet formål, og så var den ferie forbi. Lørdag eftermiddag kom den officielle opsigelse med en uges varsel. Nu blev der travlhed. Der var i forvejen ikke så få husvilde i byen, men der måtte findes et tag at være under.

Resultatet blev to værelser, der lå hver for sig i en gammel villa, intet køkken, men store løfter om god centralvarme, De fleste møbler måtte opmagasineres hos en vognmand og hele huslejen og den lovede varme kostede kun 125 kr. pr. måned, så vi fik krigspriserne at mærke. Vi flyttede ind 1. november og opdagede ret hurtigt, at centralvarmen som regel var fra 12 -15 grader og en enkelt gang ved en fejltagelse lidt mere, så det var ganske uudholdeligt at bo på den måde, og vandre i

byen og spise på pensionat hver gang man skulle have sin middagsmad, var heller ikke morsomt. Det lykkedes ved borgmesterens elskværdighed og hjælpsomhed, at komme ind i et nyt en-familiehus den 1. december. Huset var så nyt, at vi først den 11. fik håndtag i dørene, og den 23. gik håndværkerne endnu og arbejdede her.

Hvis det blot var muligt at købe så meget og så godt brændsel som før krigen, så vi kunne få gennemtørret huset rigtigt, ville vi sikkert ikke gå og tænke så meget på vores gode, varme og tørre lejlighed på kasernen, men vi klarer vel vinteren – trods alt.

Under disse kvaler og i alt det roderi vi har haft, har vandrebogen været her meget for længe.

Hvor længe vi har haft den ved jeg ikke, men jeg håber på tilgivelse og lover bod og bedring.

Her er mange ting, som jeg godt ville skrive om lidt endnu, men dels har jeg vist fyldt for meget papir og dels – nå ja -, hvorfor jeg vil slutte med ønsket om, at de lyse og rolige tider, som vi så længe har håbet på og bedt om, snart vil oprinde for alle os danske – ja for hele verden.

Lev vel og de hjerteligste hilsener fra

Olga og Sophus

Adressen er nu: Overofficiant S.Olsen

Østre Alle 17

Slagelse

afsendt den 10/1 1944

160

St. Granløse

Kære alle sammen!

Tak for alle hilsener det er dejligt at høre fra jer alle sammen, selv om jeg ikke har kendt jer alle så godt, så gennem min elskede svigermor som har fortalt forskellige oplevelser fra Risegård.

Kære svoger Viggo du skal nu have mange tak fordi du kan finde ud til os.

Du kommer altid glad og med forskellige livs ??? vi var alle meget glade for at se dig.

Ja, så jer i Slagelse som vi alle tænkte så meget på, vi var glad for at læse dit brev og vi kunne forstå at du mærkede at der var mange der tænkte på dig. Vi havde jo vores Evald inde – når tvivl og angst ville kve mig så lød de ord til mig ”alt står i gud faders hånd, han er i går og i dag den samme jo til evig tid”.

O kære Jesus må jeg så hvile deri -

Vi havde børn fra vordingborg hjemme, kom lørdag aften rejste mandag. De som kender skulle vi hilse fra. I mandags var jeg i københavn, Christian er opereret for brok det var gået godt og havde det så godt som han kunne.

Og alle de andre kære børn har været hjemme i julen, Ella som har måttet holde jul to år på hospitalet var i år herhjemme. Tænk mor jeg må være herhjemme – hun var vel nok glad.

Vi fik brev fra vores gamle præst til julen og han skriver: ”skøn på hvad vi har i Jesus, det har været stort for mig”. De havde tænkt meget på Evald da han kom hjem fra Sandholmleiren fik han arbejde hos en tømrermester i Hvalsø, så blev der skrevet til ham om ikke han kunne tænke sig at få en plads som fængselsbetjent og han har nu fået stilling på Vester Fængsel i København. 400 kr. om måneden og fri uniform, jeg var nu ikke særlig glad for dette, men som forholdene er sagde andre, jeg skulle kun være glad for det.

I kære alle der er jo mange tanker der kommer til en og ikke mindst under disse forhold. Nærmer Gud til sig nærmer Gud til sig.

Nu da Kai Munk ikke er her mere sender jeg den tale han holdt over sin mor ved hendes bære som

jeg har læst flere gange og fatter det knapt-

Også hjemmet i Fårevejle tænker vi meget på I skal have tak for besøget selv om det blev lidt kort var vi glade for dette. Agnes var glad for at hilse på Inger.

Faster skriver i sidste brev om vi ikke føler og gammel (ja næste gang er far de 70) Slet ikke – min kære mand der er også en kone hun har sagt til mig at far ikke har forandret sig siden han kom her , det passer nu ikke, men let til bens det er han. Vi har det så godt og fatter knap at det virkelig er os men jeg høre endnu Bedstemor sige; ”Nico jeg er sikker på I skal få det godt”. Gud skal have inderlig tak vi kom til Granløse og så vores elskelige børn som gør alt for at glæde os og til dato har gjort livet let for os.

Så de kærligste hilsener til alle

Peter og Nico

Tak Risegård for hilsen og en særlig hilsen til dig med mange gode ønsker om alt godt

Hele verden ej opvejer hvad vi tro og hvad vi ved himmerig på jord vi ejer i vor frelser kærlighed.

163

Asnæs 4/2 1944

Kære alle !

Med stor interesse har jeg nu læst alle Jeres breve, og så må jeg vel fortælle lidt om os selv her på Solbakken. Som I vil have bemærket et par steder, har jeg for anden gang i samme år været ude for lykkestyrt. Den 18. sept var jeg på vej til Dragsholm og husker at jeg havde sat mig op på cyklen oppe på Vindekilde Bakke - - - Jeg vågnede medens jeg lå på en divan hos politibetjent Helgogård i Vindekilde. Lægen var ved at forbinde mig og jeg ”snakkede” om at jeg så dobbelt, - det højre øje vil ikke makke ret, og var næsten blindt. Lægen mente det bedst at rekvirere ambulancen fra Nykøbing, og ringede dernæst til Karen om hun ville med, så ville vognen køre gennem Asnæs. Det var strenge minutter for min kære kone, og hun vidste næsten ikke sit levende råd. Hun lod så Synnøve tage med i vognen, hun var rolig og fattet, og vi nåede så tidlig til Nykøbing at hun kunne få talt med lægen på sygehuset efter den første forbindelse med klemmer i sårene, og nå at komme med toget hjem. Jeg havde fået hjernerystelse og hudafskrabninger samt et vældigt stød i halshvivlerne og begge arme. Jeg lå så hen i nogle dage og hverken kunne eller måtte røre mig og bedredes ganske langsomt i løbet af 3-4 uger. Jeg lå forresten sammen med de 3 Marinere som var blevet såret på ”Niels Juul” en fjerde døde jo. Det var nogle urolige krabater, og jeg døjede meget med den ånd og tone og al den uro de forårsagede. De havde jo en masse besøg fra byen Honoratiøres og ”unge damer”. Men endelig blev de isoleret for sig selv og fik lidt mere ro. Nu er jeg så all right igen, og kan igen cykle ud omkring og passe mine ting. En god ting er det at jeg ikke er bleven nervøs, det var jo heller ikke en pludselig besvimelse, men derimod lygteskærmen der var kommet i forhjulet.

Nu er vi så ved at forberede os til ”bedstefars” fødselsdag. Desværre er forholdene så urolige at vi næppe kommer sammen alle ”børnene”, vi har ellers regnet ud at der er 65 direkte efterkommere foruden de ”nye” som er på vej, foreløbig ved jeg om fem.

Tak Sophus, fordi du sp anstændigt har fortalt os om dine oplevelser. Vi er jo mange som med levende interesse følger med i det store drama som nu på femte år har holdt os i spænding. Åh, hvor jeg længes efter fred, og dog bliver der aldrig nogen rigtig fred for mennesker på denne jord før vi, den enkelte, finder tilbage til vort ophav – den evige. I verden skal I have trængsel, men i mig skulle I have fred. - En skrev til mig på et julekort: Freden er kommet til jorden – trods alt.

Hjertelig hilsen til Jer allerede

Karen og Bay

Efterskrift. Ved at læse referatet om blinde Andersen igen, og ligeledes det du skriver Tine, om hvad du husker, så vil jeg ikke undlade at minde om, at der var nok mig han fik største betydning for af dem alle, alle os her som skriver sammen. Jeg tør nok sige at han kom til at præge hele min ungdom, idet han blev min åndelige fader lige fra jeg var 11 år og fremdeles i adskillige år.

I referatet af mindesmødet er omtalt en sergentmajor N.P.Nielsens moder. Fra et par forskellige sider er der fortalt mig om hende at hun var så frygtelig forbitret på sin dreng (N.P.N) da Frelsens Hær var kommen til Randers, og han ville med til møde, hun lukkede ham endogså ude om natten og straffede ham meget strengt. Men så skulle Stabsmusikkorpset komme til byen, og der hørte hun om at der skulle være et par smådreng med at spille, og så tof nysgerrigheden overhånd og hun kom med første gang.

Og på det første møde, da den lille spillemand stod op og med barnlige ord fortalte at han havde lovet sin mor at blive en god dreng, - da brød hun sammen, og det blev til hendes omvendelse, og nu fik hendes egen dreng lov at gå i Frelsens Hær og selv blev hun en levende kristen i Frelsens Hær lige til sin død.

Jeg var inde at besøge Blinde-Andersen den dag Frelsens Hær havde 50 år indvielsesfest og var med ham og hans hustru med til det store møde i KB hallen; Der blev denne beretning fremført af hendes søn som aflagde sit vidnesbyrd den aften. Og nu venter jeg at blive budt velkommen af hende en gang når jeg med Guds nåde kommer hjem til den himmelske Strand.

S.B.

Kære Søskende og Næstsøskende !

Denne gang er det blevet langt over tiden at jeg skulle sende bogen videre, og beder jer tilgive mig, af flere grunde har jeg ikke haft tid, og har da heller ikke tid i dag, så mit brev bliver kort. -

Tak for alle de lange og indholdsrige breve, som det igen har været mig en glæde at læse, jeg slutter mig til Helga, når hun minder jer, som endnu har hinanden, om rigtig at skønne på det. I er jo alle oppe i alderen og en dag må jo komme, hvor vi skal skilles, og den ene blive tilbage, så kommer ensomheden, og de mange tanker om alt det vi i dagens travlhed ikke fik nået at tale om. Jeg har erfaret det, da Ida så pludselig blev kaldt bort syntes jeg der var så mange ting jeg skulle have talt med hende om, men så var det for sent. Det kan være så svært, når man i mange år har været to om at dele alt, så pludselig være ene at tage beslutninger – i det brev Helga omtaler du og mindes fru Markussen, hende husker jeg så godt jeg var på Risegård da hun kom, jeg var den første der så hende, jeg blev nemlig sendt til Jyderup for at hente hende ved toget, jeg husker så tydeligt at hun ikke var tilfreds med køretøjet, som var en stor arbejdsvogn, og jeg havde stort læs på. Hun blev med sine kufferter anbragt ovenpå, kan være det også var den lille kusk, hun ikke havde tillid til. - Tak bror Christian for brevet fra Hellerup, ja det håb, du skrev om, at bogen når den igen nærmer jer, at vi så må have lysere tider i Danmark, ja Gud give det måtte ske, men skyerne over Danmark er vel mørkere og mere truende end nogensinde, vi må som du skriver tage en dag ad gangen og bede Gud skåne vort land for at få krigen ført hertil -

Tak også til dig Tine for det lange jule brev. Du har så ret at vi må i disse svære tider være stille og tillidsfulde og sætte vor lid til Gud, og bede ham hjælpe os igennem det alt sammen.

Tak Karen og Hanse, Inger og Gunner for Jeres brev, i skriver blandt andet lidt om vor for mange år siden afdøde søster Sofie. Jeg husker hende så godt, hun kom op på sygehuset i Nykøbing og døde der af Difteritis. Jeg var med mor og far i Nykøbing for at hente hende, vi ville gerne se hende, men måtte for smittefaren ikke komme ind hvor hun lå som lig, men er stige blev sat til et vindue, og der

kravlede vi op og så gennem et lukket vindue hende ligge i sin lille kiste. Jeg husker at far sendte mig i byen for at betale kisten til snedkeren den kostede 10 Kr. Jeg fik en kvitteret regning, og fik af far lov til at beholde den – og den regning har jeg gemt i mange år, men har den vist ikke mere. Glædelig at høre at det går så godt med Inger på sanatoriet. Jeg vil inderlig håbe at I i løbet af sommeren må få hende helt rask hjem.

- Tak bror Lars og Ellen for jeres breve, det glæder mig at høre at jeres forretning stadig går godt. Pas nu på Ellen, at Lars ikke slider sig selv helt op, at arbejde fra kl. 4 morgen til 11 om aftenen kan han ikke blive ved med at holde til. -

Tak Søster Marie og Viggo for jeres breve som fortæller så meget godt, at du Viggo klarede den, da de ville din oldefar skulle være jøde, ja hvor har de stakkels jøder dog lidt meget. Du spørger kære søster om vi andre ikke har nogle minder om den afdøde svigermor. Jeg kan lige huske hende, og hun står for mig som en stille from kvinde, som altid var god og venlig mod os børn. Jeg ved mor satte megen pris på hende.

Tak Broder Sophus for dit lange brev, med den meget udførlige beskrivelse om begivenhedernes gang, Jeg har læst det med den allerstørste interesse, det var en slem tid for jer alle. Godt at I nu har fået jer en lejlighed, men jeg forstår at den ikke er så god som jeres gamle lejlighed, og at I længes tilbage til den igen. Lad os håbe at det ikke skal vare alt for længe, men der er jo desværre ikke tegn på snarlig fred i verden. Slemme er det med al den lovløshed her i landet, næsten daglig hører vi jo om tyveri, overfald og mord. Ingen ved sig snart sikker mere, og det ser jo næsten ud til at vi ikke har magt eller midler til at bekæmpe al den lovløshed.

Tak Peter og Nico for jeres brev – hvor I fortæller en del om jeres børn. Godt at Ella efter sin lange sygdom er blevet rask, og tak til Agnes for hendes lille korte besøg, som godt kunne været meget længere. Tænk at du bror Peter næste gang bliver 70, ja vi er snart nogle gamle drenge, det er rart at læse jeres breve og mærke hvor glade I er for Jeres børn, og Jeres hjem, hvor er årene dog gået stærkt. Jeg syntes ikke det er så længe siden vi besøgte Jer, hvor I næsten havde alle børnene hjemme. Ja, det var den gang. Meget har forandret sig siden. -

Og tak og Karen og Bay for jeres lange brev, det er både interessant og morsomt, nu efter så mange år igennem brevbogen at høre om hvordan vi har det, og hvordan livet går på Solbakken, du har vel nok været uheldig med at køre på cykel. Herefter på du køre mere forsigtig husk på du er ikke ung mere både du og jeg bliver i samme 65 år.

Nu troede jeg at jeg var færdig, men opdager at jeg har sprunget dit brev over Valborg og siger også dig tak for brevet, ja for brevene, i dit forrige brev fortæller du om et lille smukt minde du har om vor lille søster Sofie, hun blev jo kun 6 år, og jeg kan ikke huske ret meget om hende, men tak, Valborg for det du fortæller os om det lille kønne træk, da hun stod på stenen og foldede de små hænder og bad, morsomt er det at se det gamle billede fra høstgildet på Risegård det er mange år siden. Jeg kan kende en del af dem, men ikke næ, dem alle.

Så sender jeg en hjertelig hilsen til jer allerede

Frederik

175

Kære familie

Jeg er nu lige blevet færdig med min store fest til de 90 år, og da I nu har været så flinke til at hjælpes ad med at gøre det højtideligt? for mig, så benytter jeg nu lejligheden til at takke for det, da bogen i øjeblikket er tilstede; ja mange tak skal i have enhver især.

Fårevejle St d. 3 marts 1944

Bedstefar (NHR)

Vor mor sender en hilsen mer på ????

Kære Allesammen ! 6-3-44

Mange tak for alle brevene. En særlig tak og hilsen til Olga og Sophus. Vi som har tænkt så meget på Jer er glade for det interessante og velskrevne brev og håber I må finde Jer tilrette i de nye forhold. Der har jo før været strenge tider i vort lille land og dog har det lysnet igen. En har sagt "Lidelsen er en livsværdi såvel som lykken". Måske heller ikke det skal gå som vi ønsker og håber. Og dog, hvor har vi det godt endnu. Dog synes man jo at denne krig er så grufuld. Vi tænker på den alle, ikke mindst Finland. Finlands Børn. -
Kærlig hilsen til Jer alle. Helga Bentzen.

Begge bøgerne skal vel ikke "vandre".

176

Modtager 8-3-1944

afsendt-21-3-1944

Kære Allesammen

Også dem, der for første gang har skrevet lidt i bogen. Det er så dejligt, når også den anden halvdel i hjemmene hvor en af de "elleve" bor, også skriver lidt. Og en hilsen imellem fra de unge i hjemmene, virker også forfriskende.

Men I skal have mange tak, alle I der har skrevet, siden bogen var hos mig sidst. Hvor har det været en oplevelse og glæde at læse de mange breve.

Ja, da jeg skrev mit sidste brev, var det hin tunge dag, Søndag den 29. August, Da hvilede der et knugende tryk over vort folk, vi havde rigtig fået den pansrede næve at føle. Og alligevel, trods alt, følte vi denne dybe sikre tryghed, ved at vide "Vi er i Guds hånd". Og derfra kan ingen menneskemagt vakke? os.

Er trykket da blevet mindre nu end den dag? Nej, der er det egentlig ikke. Men vi har mere vænnet os til det. Men tiden må ikke sløve os. Men vi må hver dag gå ind for Guds trone, med bøn om, at vi atter må få et frit Danmark, der er lutret gennem prøvelserne. Og vundet sådan, at Gud atter tør betro os vort land.

Tak, Tine fordi du igen fremdrager minderne om "blinde-Andersen"(Helga gjorde det sidste gang) Ja I kan tro jeg mindes ham, hans dejlig fredfyldte ansigt, og så det trylleri, så selv jeg, der ganske mangler gehør, betaget sad og lyttede.

Viggo efterlyser et billede af den gamle Risegård, set fra indgangen. Jeg vedlægger det (bag i bogen) Også et andet gammelt billede vedlægger jeg. Hvor vist særlig Sophus vil nikke genkendede til den lille forklædedreng (læs bagpå). Kan I mindes dengang Kunstmaler og missionær Honore boede i gæstelejligheden ovenpå Risegården, Han hørte også til de stille i Landet. Men husker I også en anden maler der boede der engang. Han kom en varm høstdag og ville sælge malerier, han selv havde malet (sagde han da) han havde sin kone med (sagde han da). Jeg tror ikke vi kæbtenogle af hans billeder, men da de var sulten, gav mor dem mad. Og resultater blev, at de blev der og kom til at bo, hvor Honore havde boet. Og skulle hjælpe til med høsten. Men både Risegård og far fik mistanke om at de vist ikke var mand og kone og forlangte at se deres vielsesattest. De lovede at skrive til København efter den. Men der kom ingen. Og en skønne nat, var både kunstmaleren og hans formodede viv fløjen.

Vi så dem aldrig mere. Ja, der er mange minder der dukker op. Husker I Tormod Vestphal, store Lars, og ikke at forglemme Magdalene. Men dem kan en af jer andre fortælle om i næste brev. Søster Marie efterlyser minder om Viggos mor. Hun levede jo ikke så længe efter vi var kommet til

Risegård, og jeg var kun 11 år dengang. Men hver gang jeg ser Mads Nielsens dejlige sang: ”der er nogle der bestandig går som gik de kongebud” og hvor der også står ”De tør leve det vi andre synger søndagssange om - - -, Ja, da mindes jeg Frederikke. En af de fineste elskeligste mennesker jeg har mødt.

Et par små minder skal I have. Der var en nabo til Risegårdens marker, Lars Jensen på engen, Der var Niels Hansen og Frederikke på besøg en aften. Men netop den aften havde Lars Jensen fået en forfærdelig tandpine. Men det vidste Frederikke råd for. Den slags kunne hun stryge væk, hvad hun da også gjorde. Men et par dage efter fik Risegård(red.Niels Hansen) at vide, at han skulle passe lidt på sin kone, for hun kærtegnede naboerne, og så kom det jo frem, at hun havde strøget en fremmed mand på kinden. Hvem der morede sig var jo Niels Hansen. Han havde jo siddet ved siden af da det skete. En anden evne havde Frederikke også. Hun kunne få vorter til af forsvinde, bare hun så på dem. Det er jo særlig på hænderne at folk har vorter og det var ikke få hun hjalp fri for disse generende tingester. Når hun havde set på dem lidt, sagde hun gerne ” om så og så mange dageer de borte” og det kom altid til at passe. Det var en dag jeg var oppe hos hende, da så jeg at der ude i køkkenet på en hylde stod en flaske med noget klart i og en pennestjerner i. Jeg stod og kiggede på den. Så sagde hun ”hvad tror du det er”?, men jeg vidste jo intet. Det er såmænd ganske almindeligt vand. Der er jo nogle der tror der skal smøres noget på vorterne, og så smører jeg dem med det, for et er troen der skal til ellers nytter det hele ikke noget. Og så lo hun med sit fine dejlige smil. Den af efterkommerne, der af udseende ligner Frederikke mest (ikke helt) det er Ruth i Sønderjylland.

Det er dog forskrækkeligt som Søren Bay er ude for uheld. Ja, ungdommen varer, men mon han ikke snart har rendt hornene af sig? Du må passe bedre på ham i fremtiden, Karen. Tak for hans lange brev.

Hvad er der egentlig i vejen i Vamdrup? Jeg synes der arbejdes både nat og dag, og synes ikke selv at måtte bestemme når de skal begynde og når de atter skal holde op. Under hvis kommando står de?

Hvad er det for noget med Valborg. Jeg synes hun skriver om at hun vil ud af kredsen. ”Aldrig” her må ingen svigte og vi kan ikke undvære en eneste.

Bror Sophus skal have tak for sit lange og indholdsrige brev. Min ikke vi i hans næste brev får lidt om hvordan Sølvbrylluppet forløb ? Det vil glæde os alle meget.

Tante Nico skal også have tak for sit gode brev, men næste gang må hun se at få bror Peter til også at give et livstegn fra sig.

Hvordan går det med helbredet i Fårevejle. Vi længes efter at høre noget om det.

Bror Frederik i Esrum taler om savnet. Ja, kære bror vi forstår dig og dog forstår vi dig ikke helt. For den dag kommer, da også vi må sige Farvel til den man holder mest af. Men da er det godt at vide at vi også kan sige ” på gensyn derhjemme” for da mister døden sin brod, selvom savnet er der. Gud trøste, styrke og give dig kræfter til dagene som kommer og går.

Ja, så skulle jeg også fortælle lidt i store træk om hvad vi har oplevet i vor lille familiekreds siden sidste brev. Jeg fik i sidste brev fortalt noget om den dejlige sommerferietur Dora og jeg havde i 14 dage i Jylland, hvor vi kom over det meste af landet og fik set mange mindeværdige steder som vejle og omegnen i to dage. Grejsdalen, Jelling, var også i Kolding og på Skamlingsbanken, hvad vi kan takke tante Ellen og farbror Lars for. Var tre dage i Århus, hvor vi fik Dan gift. Det var en god fest i hans hustrus hjem. Der besøgte vi også Agnes, hun er stadig på amtssygehuset og er glad for at være der. Nu har hun kun 1 år tilbage der. Vi var også i Viborg og så meget smukt i og omkring den mindeværdige by. Efter en tur på Mors, hvor Dora fejrede sin tredsårs fødselsdag i sit gamle hjem, tog vi vester ned til Vamdrup og siden til Tirslund, hvorfra turen atter gik hjem.

I slutningen af december var vi atter i Jylland til Johannes' bryllup. Det stod i hans svigerforældres hjem i Ørting tæt ved Odder. Det var en dejlig fest i et godt hjem. Og første januar begyndte Johannes sammen med sin unge kone (som også vi er meget glade for) som bager og konditor i et villakvarter i udkanten af Silkeborg. Han har købt en ret stor ejendom med bageri, butik og lejlighed

foruden 2 lejligheder der er udlejede. Vi hører stadig fra dem og forretningen går godt fremad, så de er meget glade og tilfredse.

Pouls søn er nu godt 1 år og en stor og rask dreng og der har de det alle godt.

Dan bor tæt herved, og er ansat i Nordisk musikforlag i Bredgade. De har det godt.

Erling er fra 1. ste december ansat som enelærer lidt udenfor Kalundborg. Det er en kommuneskole.

Han har stor dejlig lejlighed og stor gammel have. Han er organist ved Raklev kirke. Han er meget glad i sin gerning. Elisabeth er elev i et børnehjem tæt herved. Hun er meget glad og insteresseret i sin gerning.

Helga er jo den eneste vi har herhjemme. Hun er stadig i samme forsikringselskab og er glad for at være der. Vi tre hygger os herhjemme. Ja, vi to gamle har det godt og alderen trykker ikke meget.

Men helt undgå at mærke den kan vi naturligvis ikke. Med et godt helbred har vi og forstår næsten ikke hvor alle de år er gået siden børnene var små og nu er der næsten alle fløjet ra reden. Vore tre svigerdøtre er vi meget glade for, ja Gud har rigt velsignet os og velsigner os daglig.

Og nu beder vi ham hjælpe os at stå ret ???? under alt hvad der kan møde os i disse vanskelige og urolige tider. Og så ser vi frem imod, ja bede om, at den dag ikke må være fjern, da vi atter må få vort land frit igen. - Gud velsigne og bevare Jer alle.

Kærlig hilsen Carl

Jeg vedlægger 2 billeder. Nu vil Dora skrive lidt.

Bogen afsendt 21-3-44

186

Kære alle sammen!

Synes I, der er ret meget at skrive, når min mand har skrevet så meget? Men jeg skal nu have sagt at vi glæder os meget til at Inger fra Tirslund kommer i vor nærhed. Vi skal prøve at være rigtig god ved hende. Vor Lissen glæder sig også, da hun jo har samme gerning. Hun begyndte 1. sept. 1943.

Hun går på skole 2 timer hver anden uge, der træffer hun elever fra Lucasstiftelsen og de har ord for at være så dygtige. Inger skal ikke tro, der er så slemt i København med luftalarmer o.l. - radioen er tit afbrudt uden ar vi mærker spor. Vi tænker tit, det er værre i Jylland end det er her. Viggo har engang været her og været med i kælderen. Vi går ikke i Kælderen nu, det er for koldt om vinteren. Vi har for resten haft det godt og roligt længe og nu lærer vi mere at sige tak for en god og rolig nat. For resten synes jeg der er mange ting, vi kan sige tak for, ting som vi før har taget næsten som en selvfølge.

Kærlig hilsen og tak for brevene

Dora

187

Kalundborg 31-3-44

Jeg har nu siddet her hos faster Tine og læst en del af brevene, der var desværre ikke tid til at læse dem alle. Som mange af jer ved er jeg havnet her på Kalundborgegnen, jeg er blevet stuepige på Lerchenfeldt, hvor farfar en gang var gåsedreng – hvem ved, måske et af mine børnebørn – hvis jeg nogensinde får nogen – bliver husjomfru el.l. sammesteds, Jeg er i hvert tilfælde glad for at være her.

I aften er jeg som sagt på besøg hos faster Tine, og fik bogen at kigge lidt i, og da den altid har interesseret mig, slutte jeg den med stor lyst og vil så lige have en lille hilsen med.

Hos min bror Anker fik de en søn i januar måned og hos Carl Frode fik de en datter sidste mandag, de havde begge hver en datter.

Mange hilsener fra Ruth Bay.

nb. skal hilse fra Ruth og sige tak for komplimentet med ligheden. Farmor er jo nok værd at ligne, mener hun.

188

5-4.44

kære venner: Tak for lånet af bøgerne med de mange gode breve. Jeg ville have sendt pakken før påsken, men så kom der en del forhindringer og jeg fik ikke skrevet. Har lige været i København et par dage og kunne haft lyst til at hilse på mange venner, men for det første har jeg svært ved at finde rundt derinde og for det andet bliver jeg for tidlig træt af at gå omkring selv om sporvognen er en god hjælp og for det 3die strakte tiden ikke til. Så går det som sædvanligt, at det bliver udsat til en senere lejlighed. - - Vi fik heller ikke denne gang ved fars 90 års fødselsdag lejlighed til at mødes, men for os som nylig har mistet en af vores kærester her på jorden, føles det heller ikke mere som før når der er familiefest.

Gensynsglæden er smerteblandet, derfor må vi glæde os til "det store vennemøde" og den tid da Gud har lovet borttørre hver tåre og døden skal ikke være mere. Ej heller sorg eller skrig eller pine skal være mere.

Jeg forstår dig så godt Frederik i alt det du nævner om savnet. Men som der er for os, har det jo været og er gået slægt efter slægt. Syndefaldet i Eden førte det med sig; vi ved det så godt; men vi ved også at forjættelsens sæd skal knuse slangens hoved.

Hver gang vi lader vort sind fylde med denne trøst overvindes sorgen og derfor gælder det for os om som Jesus sagde til sine disciple "Bliver i mig, så bliver og jeg i Eder" o.s.v.

Jeg vil gerne sende dig kære Marie en speciel hilsen og lykønskning anledning af din fødselsdag. Du spørger om nogen af os har flere gode minder om din svigermoder, så ville du gerne høre nogle; og jeg håber mine ældre søskende vil give os nogle. Moder var jo ikke starte, men hun var så hjælpsom ig hun hjalp din moder så ofte hun kunne, både med råd og med praktisk hjælp; for der var jo nok at tage sig til begge steder. Vi lærte, alle vi børn at bestille noget og det har vi også lært vore børn. Nogle af mine har sagt at det var den bedste arv jeg kunne give dem.

Jeg har dog altid sagt, Men glem ikke hvad Jesus sagde til den travle Martha "Du gør dig bekymring og uro med mange ting; Et er fornødent; Maria har udvalgt den gode del som ikke skal tages fra hende".

Det var også grundtonen i vort hjem på Samsø, som det var det i vort barndomshjem i Riis og vi som har agtet på formaningen har kendt velsignelsen og kraften deraf i medgang såvel som modgang.

8-4 Nu er det igen påske, stille velsignede højtidsdage. Jeg vil ikke beholde bogen længere men sender den med mange kærlige hilsener til hver enkelt. Min ældste søn og svigerdatter fik endnu en lille søn den 1ste dns. Måske jeg kan præsentere ham med et lille fotografi næste gang bogen når hertil.

Jeres heng. Albertine

Tak for fotografiet af dine forældres hus, hvor er det godt af dem begge to; akkurat som mindes dem.

Tak ligeledes for dem du lægger i Kristian, det er en meget interessant at se disse gamle billeder du omtaler Hanne. Ja, ham husker vi vist nok og den lille søde Aksel med de gule krøller nedad ryggen. Han sagde så kvikt når vi spurgte ham om hvor han boede "Istedgade 1F". Lydia og jeg gik

gennem denne gade forleden dag og da tale vi om Hanne; vi var også inde på det gamle Missionshotel i Løngangsstræde og spiste en varm ret med en sodavand. Jeg kendte knap noget derinde; men dejligt hyggeligt og varmt var der som altid, med store gode bibelske billeder allevegne. Jeg kan godt forstå at far rejser derind og holder lidt week-end engang imellem. Det er mange år siden nu da vi dem søskende var det som indbudte gæster og sang og spillede ved en uges møder. Det var dengang vi blev fotograferet og sat i sangbogen; og dengang far lærte Hanne at kende. Hun holdt andagt om morgenen på missionshotellet.

10-4 Nå, nu går den ikke længere, så jeg vil slutte. Viggo har lige været her på gennemrejse. Bent på Ingersholm har sølvbryllup i morgen og Viggo er på vej dertil.

Mange hjertelige hilsener til jer alle fra Tine.

Afsendt den 11 dns

192

Fårevejle den 24-4-1944

Kære Alle

Ja, så er vandrebogen ingen nået til ”granly” og har allerede været her den lovlige tid, og jeg har lovet far at i stedet for ham at sende jer alle en hilsen, han er glad for vandrebogen, indtil der skal skrives i den, kun til tante Nicos brev har vi en bemærkning, det vil sikkert være godt at vente et år endnu med at lade farbror Peter fylde 70 år for ikke at komme i konflikt med kirkebogen.

Med Ingers helbred går det stadigt stødt fremad og der er alle gode udsigter til hun bliver rask igen, der er nu et lille håb om at hun kommer hjem omkring 1. juli, hun har jo været på sanatoriet siden 16. december 1943, men hun skal jo være meget forsigtig når hun kommer hjem. Det første år må hun slet ikke bestille noget, men det er godt at mors helbred er bedre end det var der få år siden, for da kunne hun ikke have klaret det som hun nu kan.

Med hilsen fra os alle   Gunner

193

Tirslund 27nde april 1944

Kære alle sammen !

Tak for de mange, lange og korte men gode breve. I betragtning af, at vandrebogen har ligget hos Valborg en lille måned på grund af sygdom der og hos Sophus i små to måneder p.gr. Af alle hans for os alle forståelige kvaler og vanskeligheder, er det alligevel godt gjort, at der kun er gået nogle dage over det halve år, der er beregnet til en omgang. Hvad gør det heller. Selv om den en enkelt gang af særlige grunde bliver opholdt lidt på sin rejse, blot den ikke helt lægger hen og dør af næringssorger.

Jeg har i disse dage en vandremappe fra højskoleopholdet på Fårevejle fra vinteren 1907-08, altså det allerførste hold. Den går endnu, skønt den har været omtrent 5 år om den sidste omgang, fordi den har ligget stille i 18 måneder et sted og i 22 måneder et andet sted, endda lige ved højskolen. Dette er ikke efterfølgelsesværdigt, men trods dette er den altså levet op igen, fordi de to bekendte deres synder og fik forladelse hos alle de andre. Det er underligt at læse breve fra venner, skrevet før den 9. april 1940.

Jeg har med interesse læst Sophus' brev, selv om jeg af hans egen mund har hørt det meste inder

mine gentagne besøg hos ham og Olga i det sidste år. Tak for fødselsdagsfrokosten, Olga, den 13. april.

Ja Nico, jeg var også glad for besøget ude hos jer i vinter. Hils Else og Harry og sig, at nu skulle de komme og se vor nye have med blomsterfloret af alle de mange stauder, jeg fik fra Vipperød. Hils også Peter og sig, at han ikke skal tage sig det altfor nær, at hans kone vil gøre ham ældre, end han er. Men hvis Nico havde ret, og han blev 70 sidste gang altså 3/11 44, så var han født 3 måneder før hans forældre blev gift, og det var jo ikke så godt. Men 69 bliver han.

Bay dvæler også ved minderne om den kære, afdøde Blinde-Andersen. Han har jo også de fleste minder om ham. Vi forstår jo nok, at den lille dreng, som stod op og sagde, at han havde lovet sin mor at blive en god dreng, var ham selv. Ja, da alle vi søskende sammen med min kære afdøde svigermor stod omkring mors dødsleje, gav vi hende alle dette løfte for sidste gang, og jeg tror, disse løfter har været hellige for os alle og bidraget til, at vi er blevet bevarede indtil denne dag i samfundet med Gud og med hinanden.

Frederik skriver om det gamle høstgildebillede, som Valborg har lagt i Bogen. Ja, han er vel nok den af os alle, der kender de færreste på dette billede, som forresten har hængt på væggen her i vort hjem alle de år, vi har været gift. Hvor er det billede fuldt af minder for de fleste af os to søskendeflokke. Tretten af os er sammen der, når vi regner fotografen og vore forældre med. Ikke tænkte jeg den dag, da jeg sad på min ende på enden af bænken, at den lille smilende pige, der sad på den anden ende af bænken, velsagtens nok for at komme så langt fra den vilde dreng som muligt, skulle blive knyttet så nær til mig, som det er muligt for to mennesker at komme. Foruden det gamle hjem på risegård, blev hun jo bindeled, som bandt os to søskendeflokke sammen, da vi som voksne blev skilt for alle vinde.

Slægtens ældste takker for 90. års fødselsdagsfesten. Vi siger tak i lige måde, det var en god fest, desværre var kun Hans og hans søster med fra den side. Ja, Hans, du må undskylde, at jeg denne gang gik din dør forbi under mit besøg i Fårevejle. Så vidt jeg ved er det første gang, det er sket. Helga spørger om begge bøger skal vandre? Det må vi hellere lade ham, der har begyndt på bogen og hende, der har undfanget ham, udtale sig om. Christian skal have tak for de to gamle billeder. Det ene har vi selv og kan bekræfte at det er Marie og Valborg, de to piger der sidder. Og det andet billede, hvor Valdemar og Lars Peter Olsen er med, er også gide. Den sidste, der er sporgvognskonduktør og bor på Christianshavn, har jeg ofte besøgt da vi boede derinde. Og Valdemar har jeg da også truffet. De var begge to dygtige til at køre og behandle heste.

Kunstmaler Honore, som Christian skrev om, har jeg også ofte besøgt i København. Jeg var med til hans datter Karens begravelse. Sønnen, Axel blev ingeniør og var i mange år vistnok i Indien. I fjor kom jeg en aftenstund tilfældig på missionshotellet i Odense ind i en elevator sammen med en mand, som kendte mig og præsenterede sig som Ingeniør Honore. Det var den lille Axel med et krøllede hår, og så fik vi en snak om gamle dage på Risegård. Det andet ”malerpar, som Christian omtaler, husker jeg ikke. Tak for sidst Tante Dora for det lille samvær ide hos Erling på Refsnæs. Tak for minderne om Mor, Christian og din sammenligning med Mads Niensens sang. Ja, sådan bevarer jeg netop mindet om min søde mor. Men når hun kunne tage vorter bort med vand, var det kun, hvad alle læger endnu gør, giver et eller andet og mange mange kun, fordi folk vil have noget i sig, for de kan tro på en helbredelse.

Endnu en hilsen til søster Tine for en god aften i hendes hjem sammen med Ruth og Lydia, (hils dem) og tak for nattelogi og fødselsdagskaffe inden afrejsen om morgene den 13. april. Jeg kom godt hjem og sluttede dagen med et lille kristeligt møde her i hjemmet med bibelkredsen her på stedet. Og så til allersidst en tak til Lars og Ellen i Vamdrup for alle de gange, de tager så vel imod os hernede fra og da særlig mig, når jeg temmelig ofte på rejse fra eller til Sjælland af hensyn til den dårlige toggang må gøre ophold om natten i Vamdrup. I andre kan tro, at de deroppe har fået et dejligt hjem. Det havde de i forvejen ganske vist, men nu ---. Nå, men jeg må vist holde op, min ”næstsøster” skal jo også have lidt med. Kærlig hilsen fra Viggo.

Kære alle sammen

Ja, så er det min tur at sige tak for det gode indhold. Jeg havde som så mange andre tænkt at når mindebogen kom igen så havde vi nok andre og bedre tider. Så er det som båndene strammes mer og mer eller er det vore nerver der bliver mere spændt. Vi sendte vore to yngste til Sjælland for leden dag, ogskønt det var svært at skilles fra dem, kan jeg sige for mit vedkommende det var en lettelse at de kom væk her fra Jylland, jeg bilder mig ind at I derovre på Sjælland er mindre udsatte når den bølge kommer som skal feje vort land rent og frit igen.

Jeg pakkede i går en kuffert med forskelligt, undertøj, strømper og andre ting, som er mest nødvendig hvis vi skal hurtig ud, vi har taget andre forholdsregler så vi i en fart kan fjerne andre ting af værdi. Vi kan jo i alle tilfælde grave det i jorden. Bliver her plyndring bliver der nok intet levned. Jeg syntes vi mer nu end nogensinde før må sige at hver dag og nat vi har fred er en ny nåde, om det ganske folk i sin helhed ser den nåde, kan vi vist alle blive enige om at de ikke gør. Men skal det store ragnarok til også for vort kære Danmark for folket kan blive rusket på og se sin besøgstid og vende sig til Gud. For det er i grunden underligt at folk som i det daglige lader hånt om alt hvad der hører Gud og Himlen til, de ved dog nok hvem de skal kalde på når nøden står i deres kammer.

Kære Valborg vi vil virkelig ikke have dig hældt ud. Hvem kan som du kalder minderne frem, Vi kan jo alle få forfald på grund af sygdom.

Tine der er helt forkert på det med min fødselsdag men alligevel Tak for den specielle hilsen. Dir brev er skrevet den 5 i 4 og min fødselsdag er den 9-1. Christian har skrevet sit brev den 29 august og taler om den bevægede dag for hele vort land. Jeg vil fortælle jer hvordan den gik her i vort hjem. Vi havde forberedt til at dagen skulle blive en festdag hvad den også blev trods alt. Ingeborg, Evlads lille pige skulle indføres i familien ved en festlighed hvor vi samlede de hjemmeværende børn og Ingeborgs familie. Inger som lå på klinik med en dårlig hals i Åbenrå, havde i dagens anledning fået lov at komme hjem om søndagen et par dage for tidligt. Vi begyndte dagen i kirken kl. 10, det første vi fik at vide om hvad der foregik i vort lille land, fik vi da vi kom hjem og mødte Inger som var kommet på cykel, i stedet for med tog og rutebil. Da hun kom til Rødekro station var alt besat med militær og al adgang forbudt med togene. Til al held havde Inger sin cykle med som rejsegods. Hjem ville hun hvordan det så gik med halsen, den er ikke god endnu, det har den 29 august måske sin skyld i.

En svigerinde til Ingeborg skulle komme fra Kolding, det gik jo hende ligesådan hun blev nægtet adgang, men hun gav ikke på men gik fra den ene ret til den næste og tilbage igen og forklarede dem hvor nødvendig det var hun skulle af sted, (hun skulle jo træffe den elskede her blandt andet) endelig fik hun en passerseddel på tysk og nåede hertil kl. 13. Klokken var 6 da hun stillede på banegården i Kolding. Det blev alligevel en god festdag. Tak tante Dora for dit velkommen til Inger. Hun er slet ikke så glad for tanken om at skal leve så lang tid inde på brostenene, hun er så udpræget et landsbybarn og elsker naturen, men er hun der først går det nok bedre endnu end hun tror. Min lille mand lyser efter en udtalelse fra Sophus og mig, med hensyn til den første bog. Kunde det ikke gøres sådan, at der altid gik 2 bøger med, hvis nogen ville kigge tilbage i den foregående, når den tredje så kommer i gang kunde den første eventuelt blive tilbage hos, skal vi sige Sophus han er jo den yngste i hele flokken, man skal jo være god ved de små. Så vil slutte med at fortælle at vi er blevet bedsteforældre til to små siden vi havde bogen sidst, en lille Carl Viggo hos Anker den 13-1 og en lille Kirsten hos Carl Frode den 27-3.

Så de kærligste hilsener til jer alle fra søster Marie.

Men lad os nu høre din mening Sophus med hensyn til bogen.

202

Vamdrup d.18-5-44

Kære alle sammen !

Tak for bogen med alle jeres breve der kommer som et frisk pust fra tiden der svandt og den der er nu. Dejligt er det at få opfrisket minderne fra vor barndom. Fra alt det vi fik lov til at opleve sammen og så nu dvæle ved minderne og så sige tak til vor himmelske fader som af så mange underlige veje har ført os indtil denne dag. Livet har jo formet sig forskelligt for os, og ofte er det vel gået af andre veje end vi havde ønsket og regnet med, men hvor er det så dejligt når man af brevene ser at der går en tak gennem dem alle for det vi kan takke for det vil tjene os til velsignelse og når vi kan sige tak så ved vi også at vi er der hvor Gud vil have os og det giver tryghed og glæde i sindet. Mine tanker er i denne måned særlig gået tilbage til den tid der svandt. Den 8. maj i pr var det nemlig 33 år siden jeg kom til Vamdrup, jeg kan slet ikke forstå hvor den tid er blevet af, jeg føler mig ikke 33 år ældre hvad jeg også har megen grund til at takke for. Selv om jeg også har oplevet en i de år, så har det alligevel ikke fæstnet sig sådan som det jeg oplevede i barndommen; men alligevel er jeg forandret mig en del særlig hvad håret angår, det har årene taget på, men også byen her er der sket store forandringer med i den tid. Den var jo grænseby helt til 1920 og årene inden sidste verdenskrig var jo i særlig grad begivenhedsrig for Vamdrup, det hele var jo rykket os så nær ind på livet. Nu derimod går det mere stille af, vi mærker ikke meget til det der ryster verden ud over at vi en gang imellem har indkvartering af dem der kalder sig vore beskyttere, men da de har opført sig rolige så mærkes det jo ikke så meget.

Men en ting kan ingen af os indgå at mærke, og det er det moralske sammenbrud der det sidste par år er gået over vort land. Gud give at det danske folk dog snart må vågne og se at det går sin undergang i møde, hvis det ikke vender om, af det kan vi se hvor svært det er at have gode dage, for det har vort lille land jo trods alt alligevel haft.

Endnu en gang tak for alle jeres breve, her har vi det som sædvanligt godt, vi er raske alle tre og sender de kærligste hilsener til jer alle.

Ellen og Lars

205

Lundegade d. 23.5.1944

Kære allsammen !

En lille hilsen skal der med, selv om jeg syntes, det er så mørkt og tungt over disse dage, det er som der er en spænding i luften, vi har heller ikke som dig tante Marie pakket kuffert eller andet ikke engang et i hul i jorden har vi fået gravet, nu har vi ellers fået den almindelige arbejdstid igen og vi har fået 2 mand, som Lars nu skal have lært op, så får han det nok lidt bedre – Nu venter vi onkel Frederik kommer og besøger os rigtig længe, nu han har afstået forretningen. (velkommen!)

Kærlig hilsen Lars og Ellen

---

på side 206 er der indklæbet et billede med følgende tekst : "Den 23 februar så var der rigtig gilde i barndomshjemmet her i Ris og det til aften silde"

Næstformand Lektor Sørensen, i Børnehjemsrådet Sørensen...

Den 23 Februar var der rigtig Gilde i Børnehjemsrådet her i Ris og det til Aften silde. 206

Siden Vandrebyen for snart 1 år siden, gav
 mig en lille Tætte, er jeg ganske ind i det 91 Aar,
 og en lille Omrokkelse for 90 Aars Fødselsdag, kan
 jeg ikke forbyde for Bagen her.

En større Del af Alderdomens havde kaldt Rand
 om, hvordan de nu bedst skulde bære sig ad med,
 at gøre "Gamle", glad for Højtidsdage; og her et Par
 Løst. - Jeg stod med ved Døren, da det lidt
 kom harkene "Alders", saa skul vi fortælle dig meget.
 Opførelserne blev aflyst, Vassangod at sidde med
 byerne; og under den dybeste Forsømmelse, indvandt
 "det unge Kød", følgende Gang, sammen med Musikken

Den 23 Februar, i Aften er det Gildet.
 For Alderdomens Fødselsdag, i Ris til Aften sidde,

Siden vandrebogen for snart 1 år siden gav mig en lille visit, er jeg gået ind i det 91 år og en lille overraskelse fra 90års fødselsdagen kan jeg ikke tilbage??? for bogen her.

En større del af oldebørnene havde holdt råd om, hvordan de nu bedst skulle bære sig ad med at gøre "gamle" glad på højtidsdagen; og her er resultatet. - (ovenstående billede)

Jeg står nede ved døren, da det lød kom herhen "Oldefar, så skal vi fortælle dig noget, og for????? blev adlydt. . . . . og under den dybeste forventning istemte det unge kor følgende sang, sammen med de mennesker den 23 februar i aften er her gilde.

Far oldefaren fødselsdag i Riis til aften silde

II til slægt og venner gik der bud, kom nu i rette tide-
for oldefar han er præcis, han smøleri ej lider

III Og oldefar er nu 90 (jeg ved ej hvad i giver)
og det er allerførste gang, at han så gammel bliver

Dog gammel er han ej endnu, om nok lidt hvid i håret
han cykler til Kalundborg helt hen på efteråret

Tobak det vi han ikke ha', ad vin og stads han mukker
dog nok en lille kaffetår, helst med et halvt stk. sukker

Nu sal og borde pyntet er, med grønt og hyacinter
og andre blomster, røde blå, endskønt det nu er vinter.

Og oldefar går rundt omkring, og si'r til små og store'
"Det var da rart i alle kom, nu skal vi ret os more".

Og oldemor er også med, hun kærligt til os smiler
blot ej hun bliver alt for træt, dog tiden nemlig iler

Nej, denne glade fødselsdag den kan vi aldrig glemme
og sikke held i oldebørn ej skulle blive hjemme.

Men oldefar og oldemor vi ønske gode dage
som de med glæde mindes kan, hver gang de ser tilbage. V.L

Kærlig hilsen til jer alle ikke mindst til Sophus Olsen.

39.maj 1944 Hansen Risegård

INDSAT AFSNIT: (og der et bustelignende billede af en kvinde, måske Frederikke?)

Velkommen hjem
hun vil spørge glad
velkommen hjem
hun vil synge glad
og englens vil stå
på den ????? ??
og synge velkommen hjemmefra

7. juni 1943

Kære venner og næstsøskende

Da bogen kom d. 24 maj, tænkte jeg ”ja nu skal de få alle sammen at den for en gangs skyld skal blive afsendt dagen efter”. Nu er det den 7. juni og jeg sætter mig ”midt i det hele” for at få den med middagstoget. Vi var i Tølløse i pinsen, ja, at her er sendt og skrevet lidt ekstra med, er efter bedstefars ønske, han har selv sat billeder i og bedt mig skrive. Han havde bogen i 8 dage og var meget interesseret. Jeg gav mor den, da vi tog til Tølløse. - Ja det må være drøjt at gå at vente på at forlade sit hjem. I aftes læste vi om invasionen i Frankrig, hvem ved om man ser bogen her mere. Måske vi om 1 md. Blot, også er ude at ”spadsere”. Vi som er ældre, kan jo sagtens, det lyder måske mærkeligt, men for os som tror på Gud er båndene jo næsten løst, ikke fra jorden, men fra verden, skulle i hvert fald være det, det er da min daglige bøn. Det er værre for de yngre med småbørn, som intet ønske har endnu eller længsel efter samfund med Gud. - også de små, som skal med i afsagn? og ????. I vores alder kan vi alle undværes, nu vi er ældre. Jeg tænker på Kaj Munks digt, som Helga har skrevet af, men da var han ung, og synes at fristelsen til ligegyldighed, var at han havde en venlig kone og drengene, havde der endda stået en ”arrig” kunne man bedre forstå det, thi var hun af samme tro som ham, så hjalp de da hinanden. Og hun har sikkert ikke hundset ham. - Ja, nu ligger man om natten og drømmer om flyvemaskiner, skønt jeg er aldrig nervøs, og vi har jo heller ikke haft grund dertil endnu. Men jeg havde en vidunderlig drøm en nat for en 14 dage siden, det glemmer jeg aldrig. Jeg stod alene i et stort værelse eller atelier og så på Thorvaldsens Kristusfigur kun i naturlig størrelse, af marmor, men med sammenlukkede arme. (på en sokkel). Og da jeg havde stået lidt og set på Jesu ansigt, sagde jeg bedende ”Herre Jesus, må jeg blive hos dig”. Så åbnede marmorskikkelsen sine arme og bredte dem helt ud, jeg synes i drømme at det var ganske naturligt, han så lige ind i mine øjne, og sagde ”ja, jeg har frelst din sjæl, og givet mit liv for dig,” - Så svandt billedet bort og jeg gik ned i stuen, og skrev disse dejlige ord op, inden jeg sov videre. Jeg har flere gange i drømme følt Jesu nærhed i de svundne år og at hans hånd reddet mig fra legemlig død, men aldrig set hans levende ansigt eller hørt hans stemme. - Vi har jo travlt nu, som alle andre, jeg var i Nykøbing i januar, at få en lille meget nødvendig operation for den gamle nedsænkning i underlivet. Det er 4 gang. Her var en ung pige at passe huset i den md, og min Jens. Desværre måtte hun tage i plads. Med det samme jeg kom hjem, og så gled det ned igen 1 månedstid efter, men jeg plejer jo ikke at klynke for så lidt, og nu går det da bedre, selv om jeg ikke kan fare så stærkt afsted som i de yngre dage. Om sommeren har vi jo dobbelt så meget som om vinteren, og her kommer mange, også til en ”kaffetår” (endnu da). Men hvor er Maj Juni en skøn tid, selv om det er lidt koldt, og hvor kan skønheden i naturen tit hjælpe en over alt det ??? og tunge, også det man kun kan se i tankerne, er jo næsten lige så godt. Det er også en af Guds gode gaver. Tak for alle jeres breve, det var en dejlig opfindelse Marie gjorde den gang. Der er lige en ting som Christian skriver om Ruths lighed med vores mor. Nej, der har du bestemt set fejl, gamle halvbror, det har jeg aldrig endnu hørt en eneste sige. Ruth ligner sin far og sin morfar op ad dage, altså så meget som en frisk og sød ung pige kan ligne 2 ældre i sine unge træk, det har vi da altid syntes.

I må da endelig ikke tro, det er fordi vores Valborg lignede mor meget som ung pige, at jeg skriver det nu, jeg har flere gange før været lige ved det. Vi har et billede hvor hun er 17 år, det er næsten som man ser i de yngre træk det lille billede som bedstefar satte i i pinsen. Da hun var hjemme nu d. 14 maj med sin lille søn (den ældste var 7 år i de dage, og her var barnedåb på hjemmet d. 14.maj)

sagde gl. Fru Viuff, som sidder ved vinduet dagen igennem ” hvor bliver deres Valborg dog ved at ligne sin mormor på relieffet. Vi havde besøg af morbror Peter fra Lindeskov, en eneste gang, da Valborg var 8 år omtrent. Lige i det han kom ind af døren, tog han hende i favnen (de var der alle sammen) og sagde ”Nej, hvor det barn dog ligner Frederikke”. Men der kan jo altid være træk tilfælles i de forskellige familier, blandt os alle. Da jeg var barn hed det altid,” hvor hun dog ligner sin far” Nu jeg er ældre siger nogle at jeg begynder at ligne min mor, det gør jeg nok ikke, kan jeg se, men lignede jeg hende lidt i sind og tanke, så var det ingen sag for mig.

Valborg er født d. 15 januar på sin mormors fødselsdag.

Undskyld den dårlige skrift. Vi sender begge vore kærligste hilsener til jeg alle. Jens og Valborg.
7. juni

Ja, jeg nåede blot ikke til toget med bogen, og da Christian har skrevet 10 sider, kan det vel gå an at jeg skriver 5 denne gang inden jeg cykler på stationen. Vi er vist ellers temmelig raske i familien, undtagen vi 3 søstre, som jo har lidt at slås med. Helga får massage i denne tid for sine trætte ben, og Tine har været i Kbh. for at få et nyt underlivsbind. Undertegnede skulle jo også til sygehuset og pillet et par smådele ud til efteråret, for hvem skal ellers passe ????, salg, forsendelse og skrivere, selv om vi fik hjælp i huset, ja i det stykke ser det næsten ud som om ingen i den tid var uundværlig. Det er da altid en trøst. - Min mand er heldigvis så rask, men han er 59 og næsten overlæsset om sommeren. I de 4 uger jeg var på sygehuset (for 10 gang) havde vi 6 gifte koner det så hyggeligt sammen, især os 5. Kun en bekendte sig til Gud hver dag for de andre, og fik lov dertil, og læste højt for dem, og vi havde mange små alvorlige samtaler, også diskussioner af og til, jeg tror man taler meget ved at undlade at vidne om Guds rige, og på et sygeleje, når smerterne er ovre er sindet meget mere modtageligt.

Kærlig hilsen Valborg.

NB. Men måske vi til efteråret får andet at tænke på end at tage på sygehuset.

Kære alle sammen.

Atter de 14 dage ved at være gået, og selv om det gik godt med at trække tiden ud sidst, så tør jeg dog ikke inklade mig på det denne gang.

De gamle minder, som I så interesseret trækker frem, kan jeg ikke tale med om på grund af min grønne ungdom, men det er dejligt at læse dem. Det gamle billede Carl har vedlagt er meget morsomt at se igen. Lars og jeg selv er vist de eneste, der ikke er til at genkende, i andre søskende er så voksne, at det ikke er nødvendigt, at sætte navn på. Carl spørger om sølvbrylluppets forløb, og det skal jeg gerne fortælle lidt om.

I god tid før selve ”dagen” indsendte jeg ansøgning om orlov i anledning af sølvbrylluppet, Den blev kraftigt støttet af de danskes myndigheder, men blev liggende ubesvaret hos den tyske garnisionskommandant i Næstved indtil dagen før sølvbrylluppet. I løbet af den formiddag måtte jeg optræde mere påtrængende for at få en afgørelse, og lige før middag kom tilladelsen endelig, den lød på orlov fra 28/9 kl. 16 til 30/9 kl. 10.00 - ”dagen” var reddet, men de sidste dage havde været meget spændende. Forinden afrejsen måtte jeg underskrive en erklæring, der var affattet både på tysk og dansk og lød således: *Jeg forpligter mig på den i min orlovstilladelse fastsatte tid, senest den 30/9 1943, kl 10.00, at være tilbage i interneringslejren. Jeg forpligter mig videre i denne tid ikke at foretage mig eller tillade fjendtlige handlinger imod tyskland. Jeg ved, at der venter mig en streng straf, hvis jeg ikke efterkommer de forenævnte forpligtelser.*

De tyske kontorer på kasernen var de eneste, der havde telefon, hvorfor jeg måtte ind og have tilladelse til at ringe hjem om det, for det var jo på høje tid at Olga fik besked. Hun havde selvfølgelig gået i mindst lige så stor spænding som jeg selv, for det var jo ikke til at vide, om der skulle købes ind eller laves til, eller om jeg i det hele taget ko hjem. En ting havde jeg meddelt

forud, og det var, at hvis jeg ikke kunne komme til Slagelse, kunne hun godt spare sig at tage en tur til Næstved (det havde hun ellers bestemt sig til), for der havde i nogen tid været ekstra kurrer på den dansk-tyske tråd, så vi måtte ikke tage mod besøg eller komme hen til indhegningen og tale med nogen udenfor. Vi havde selvfølgelig ikke inviteret nogen og kunne med det korte varsel, der blev, heller ikke nå at invitere nogen, men det tog vi is ikke så meget af, for vi var lykkelige over at måtte være sammen. Dog forløb dagen ikke uden gæster, andre havde – uden vores vidende – truffet aftale med nogle af vores venner her i Slagelse, så da jeg havde ringet meddelelsen om min ankomst, blev der straks ringet andre steder hen, og sølvbryllupsdagen havde vi den glæde, at familie og venner fra Vordingborg, Stevns, København, Hærve og Sorø mødte op, og da Olga havde været betænksom nok til at træffe aftale forud med slagter. o.s.v., manglede vi heldigvis ikke noget til livets ophold. Ved nitiden om formiddagen begyndte venner og bekendte fra Slagelse at indfinde sig både enkeltvis og i deputationer, og indtil frokost var vore stuer fulde af gratulanter, og flere kom i løbet af eftermiddagen. Vi vidste ikke i forvejen, at vi havde erhvervet os så mange venner i vores nye by, men de mødte og gjorde dagen festlig for os. For at nævne det hele må jeg tilføje, at vi fik en masse hilsener, blomster og gaver, så I kan forstå, at det blev en god og uforglemmelig dag for os. Et lysglimt midt i en trang og mørk tid. Den største og smukkeste gave fik vi fra mine søskende, det var en dejlig boghylde i massiv eg, forarbejdet i Vamdrup. Ganske vist har jeg for længst sendt Jer en tak for den, men vi er så glade for den kærkomne gave. - Dagen efter sølvbrylluppet måtte jeg lidt tidligt op for at komme med første tog til Næstved og var indenfor pigtråden inden den fastsatte tid. -

Tak for alle meddelelser om livet og forholdene indenfor hver familie. Der er bl.a. en af vandrebogens gode sider. -

Bay er jeg lidt urolig for, jeg tror du skal true ham med Karen, at hvis han ikke passer bedre på, vil du inddrage hans kørekort, for det er vel nok nogle stygge uheld, du har været ude for Bay, og vi håber, at du undgår flere gentagelser. -

For bror Frederik er der jo sket en stor forandring. Siden bogen sidst var her, og selv om vi godt forstår, at det er vemodigt og svært at sælge forretningen, hjemmet og en hel del af dine private ting og at forlade den lille idylliske by, hvor der vel næsten an siges, at enhver af beboerne er en af dine venner, så siger vi alligevel til lykke med det. Nu kan du endelig få lejlighed til at holde en – i mange år hårdt tiltrængt ferie, kan få tid til at tage lidt hensyn til dig selv og vi håber, at den ro, du nu får, må hjælpe til at dit helbred bliver bedre, så du kan få nogle gode hvileår efter de mange års travlhed. -

Meddelelsen fra Gunnar om at Ingers helbred er blevet bedre, og at hun forhåbentlig snart må komme hjem hos Jer igen har også glædet os meget. Pas nu godt på, at hun virkelig holder sig i ro indtil kræfterne vender tilbage, for det har sikkert afgørende betydning for Ingers helbred fremtidig. Indlægget fra Tirslund er stærkt præget af det, som specielt jyder lever i, for selv om det kan siges, at vi i disse trange år er blevet sønderjyder alle sammen, så fornemmer vi da, at I derovre på halvøen er på den yderste post, og vi tænker ofte på jer og beder for jer. Med hensyn til vandreboernes fortsatte vandring, da kan jeg fuldtud tiltræde søster Maries første forslag om, at der altid skal gå to bøger sammen, men når det om nogen tid bliver andet og tredje bind, der skal følges ad, kan jeg ikke gå ind for hendes andet forslag om, at jeg, som den ”små” - skal blive den lykkelige indehaver af første bind. Min andel i bogens starter så ringe, at jeg ikke har gjort mig fortjent til det. Jeg foreslår, at den bliver hos Viggo og Marie, de er dog far og mor til de børn. Der med deres brevmappe blev forbilledet for vores vandre-meddelelser. Yderligere vil jeg stille det forslag, at fremtidige bøger havner i Viggos og Maries hjem, der er dog en repræsentant for hver af de to søskendeflokke og selv om vi gennem bøgerne skriver til hinanden, kommer vi dog ikke alle i hinandens hjem, men i det hjem kommer vi alle, selv om er kan være lang tid mellem besøgene, og om få år agter I jo at flytte til Fårevejle og bygge et hjem der – det er mere centralt for os alle end hvis bøgerne havner hos den ene eller den anden – udflytter, og jeg synes det er bedst om bøgerne cirkulerer og derefter havner samme sted, der kan altid blades lidt i dem, når vi kigger indenfor. -

Siden 15. marts har jeg arbejdet for L.A.B. (landsforeningen til arbejdsløshedens bekæmpelse). Jeg kører ude på landet hver dag fra kl. 8-18,19 eller 20 og taler med bønderne om at sætte særlige arbejder i gang straks efter krigens afslutning. Det kan jo forventes, at der vil blive en meget vanskelig tid fra krigens, krigsarbejdets og krigsindustriens standsning og til vi får materialer af forskellig slags til landet igen. Det vil give en stor arbejdsløshed og da lediggang er roden til alt ondt, og da ledige og utilfredse mennesker i en efterkrigstid kan betyde en stor fare for samfundet, prøver man nu at finde arbejder, som ret omgående kan sættes i gang. I byerne kan man jo intet lave uden materialer, men på landet har vi jorden at arbejde i, derfor søger man nu at få opnoteret alt over hele landet, Det drejer sig om grundforbedring af forskellig art, istandsættelse af veje, plantning af læhegn og skove og hvad der ellers kan udføres af særligt arbejde derude, med de midler, der kan regnes med at være til rådighed til den tid, som forhåbentlig snart kommer. Det kan til tider virke noget trættende og ensformigt at komme inde på 6-8 ejendomme daglig og hvert sted forklare og forsøge at overbevise om det samme og det samme om igen, men da man de fleste steder møder stor forståelse og velvilje, går man alligevel på med frisk humør hver morgen. Jeg cykler op til 50 km om dagen (husk jeg er den yngste) og holder omtrent godt til det, min sadel bliver bare så utrolig øm. -

Olga og jeg er raske, Grete har haft ca. 5 uger med bronchitis, hvor hun har tilbragt den meste tid i sengen, men vi håber, at hun snart må blive helt rask igen.

Vi er ved at blive glade for vores nye lejlighed, det har hjulpet en del, at luften har kunnet tørre noget af fugtigheden ud, men det er blot for meget, at give omtrent 100 kr. om måneden i husleje. Jeg misunder Jer, der kan klare skriveriet på en 2-3 sider i bogen, egentlig havde jeg besluttet at nøjes med det samme denne gang, men det gik som sædvanligt og nu er klokken blevet 2, så det er høj sengetid.

Lev vel og de bedste hilsener yil jer alle fra
Olga og Sophus

modtaget 9/6 1944 – afsendt 23/6 1944

210

St. Granløse 15-7-1944

Kære alle sammen !

Rigtig mange tak for alle de gode breve. Jeg må jo først bede om undskyldning, at jeg skrev at min kære mand blev 70. Jeg synes at huske jeg ville skrive anden gang.

Vi har i denne tid vore elskelige børn hjemme på ferie, Gudrun, Helga og lille Bodil, et barn fra hjemmet hvor Gudrun er. Evald kom hjem mandag aften til onsdag middag. De 3 samlede alt højt, så far sagde at det var jo let kun at skulle sætte stak. I aften kommer Ella, hvor længe hun bliver ved vi ikke.

Ja, kære alle sammen, hvor er hjertet fyldt af glæde. Ja, man kan næsten ikke vente, for ikke at sige, man vågner om natten og glæder sig til at se de kære børn, og takker Gud for hver gang vi må samles. Vi har lige haft basar her i sognet og vi slutter med dette vers.

Gå da frit enhver til sit
og stole på Guds nåde
så får vi lyst og lykke til
at gøre gavn som Gud det vil
på allerbedste måde.

Det er kommet til mig mange gange.

Den 18. maj fik Christian og Ida en lille datter. Hun skulle i kirke den 10. juli om Gud vil, det var ellers bestemt til den 9. som vi ikke kunne rejse.

Så kære alle 4 i Fårevejle, det var os nu en skuffelse I ikke kom ud til os, men vi glæder os med

Eder, at I fik Inger hjem, vi håber også at farbror Frederik snart kommer. Så hilser I alle meget, og vi er glade for at se dem, som har lyst.

Peter og Nico

Kære alle onkler, tanter, fætre og kusiner.

Jeg skriver lige en lille hilsen med til jer alle, især til dem i Fårevejle. Jeg var glad ved at hilse på dem i går. Jeg vil fortælle at vi havde en god tur, men var næsten mere end trætte. Da vi nåede Dragsholm, så ville vi leje en lastbil til at køre os til Hørve, men kunne ingen få, så fik vi fat på en stor gummivogn, hvor vi blev stoppet på alle sammen. Vi var 34 så der var mere end læs på, men det var meget morsomt. Tak til Riisegård fordi han ville vise os rundt. Også en hjertelig hilsen til Lydia, hvis ikke mor og far skulle ind til Vedbæk på søndag havde jeg kommet en tur til Kalundborg, men måske jeg kommer en anden søndag, hvis jeg må? Rigtig hjertelig hilsen din "Ole"

Tak til onkel Frederik for god modtagelse. Jeg havde gerne blevet noget længere, men jeg som du ved har mange søskende der nord på, er 8 dage jo ikke så lang tid, når man skal rundt til dem alle og 8 dage er mere end nok for mor og far at være ene i.

Rigtig hjertelig hilsen til jer alle.

Agnes Olsen

213

Asnæs 13/8 1944

Kære alle sammen !

I dag nåede jeg endelig at få læst alle eders breve. Jeg har lige været på en lang rejse i Jylland en hel måned. Jeg har nemlig haft den tjans at besøge 7 sommerlejre i vort forbund for at fotografere og filme dem. Det har for mig været en vidunderlig tur, tænk blot på en sådan tur, ikke at høre en ed eller tagen Guds navn forfængelig en eneste gang på lejren, eller se en eneste sminket dame, endda mange af deltagerne var fra byen. Jeg havde et par gange lejlighed til at tale til de unge om "Vi er også ungdommen" en bog som er udkommet som protest til Kate Florans væmmelige bog: Vi er ungdommen. Jeg oplevede på den tur at se mange unge og børn på deres knæ søge Gud for frelse eller helliggørelse.

Den første uge i juli havde vi for 7.de gang sommerlejr på Riisegård, det var vel nok en sommerlejr. og nu har der igen været lejr der oppe, den var vel også god – ikke sandt Agnes ? Det havde været morsomt at høre lidt mere om den, men nu skal jeg en dag op på gården og få forpagterkonen til at fortælle mig derom.

Det var nu noget om de glædelige oplevelser. Men vi har også vores tilmålte del af smertelige erfaringer. Som vel en del af jer ved, har vor datter Synnøve og hendes mand besluttet at ophæve deres ægteskab, hvilket har medført at hjemmet her og den fotografiske del af forretningen er solgt til hende. Og nu bor Karen og jeg foreløbig "oven på" indtil vi til 1.ste nov flytter ned i vort nyerhvervede hus lidt her fra. Synnøve og begge hendes børn flyttede herop 1ste april og nu er hun "fotografen"-

Alt det med forretning og fortjeneste går glimrende, men hvad gavner det et menneske om man vinder den ganske verden, når det er sjælen der lider under syndens bedrag. Vi længes og beder om, at den dag snart må komme da vi er forenede i Gud, Livets største lykke.

Tak for alle de forskellige erindringer om min mor, jeg skulle vel ellers være den der kunne fortæller mest om hende, men min barndom var meget splittet, først fordi jeg var på kostskole på Samsø fra jeg var 8 til 10 år; og så fordi jeg rejste et par år med F.H. De fleste minder jeg har om

mor er ikke så gode, der er mest om, at jeg har været uartig og mor har været bedrøvet over mig, som om den gang, hun sad og sprættede mine fine snore på uniformen af, og jeg spurgte om, hvorfor hun gjorde det, og hun så måtte svare mig, at jeg nok var en sød dreng den første tid jeg var hjemme, men at det nu var sådan at jeg ikke kunne være bekendt at gå med stadsmusikkens trøje sådan som jeg nu var bleven. Men ellers husker jeg mor som den blide stille kvinde der gjorde sin gerning der hjemme i huset og også fik tid at besøge de syge og fattige omkring i sognet. Særlig husker jeg "den syge kone" som vi kaldte hende. Af hendes børn er Chr. Olsen, Hans Olsen og Birthe Olsen døde, et par døtre lever endnu, en af dem her i Asnæs.

Der var en der nævnte Valdemar på Riisegård, han er også gået bort. I husker nok også Peter Jørgensen og Niels Rasmussen, de lever endnu og bor på de gamles hjem i Fårevejle. Niels Rasmussen er ældre end far.-

Til slut sender jeg Karens og min hjertelige tak for alle brevene.

Lad mig nu kun drage ad natmørkt hav
Lad mig ikkun stævne imod min grav.
Livets Gud mig skærmer, jeg er hans barn
Ud hans hånd mig river at dødens garn.
Se da stiger solen af hav på ny
Dødens skygger for evigt fly
Oh for sejrjubel, for salig lyst
Lyset stander stille på livets kyst. (Jakob Knudsen)

Eders hengivne Karen og Bay

Efterskrift: Jeg er kommet i tanker om, at den lejr Agnes har været på var jo samme til som Riisegårdlejren, altså må det have været pigespejderlejren på Klinteborg, - der var Synnøves Jytte også med. Der har senere i juli været en mindre pigespejderlejr på Riisegård, det var blå pigespejdere fra Nordsjælland.
S.B.

217

for tiden Granly den 4 september 1944.

Kære alle sammen!

Arbejdsdagen er nu endt – Ferie har jeg sjældent kendt. Men nu holder jeg ferie, - Jeg har været godt 3 uger på Bakkely i Granløse., hvor jeg havde det storartet, tak Nico, Peter og Agnes, I gjorde alt, hvad I kunne for at jeg skulle befinde mig godt, og jeg befandt mig godt, jeg nød i fulde drag ferien og friheden i det dejlige sommervejr, for tiden fortsætter jeg ferien på Granly, jeg ko hertil den 17. august i strålende solskin, men sommeren kan jo ikke blive ved at vare, i dag d. 4 sept. Er det normalt efterår, men både i solskin, og i regn og blæst, er her godt at være, og så er det jo på det gamle hjem, med de mange gode minder fra ungdommen. Jeg havde ikke været her i de sidste 8 år, så min første tur var op på kirkegården og se til mine forældres grave, og det var mig en stor glæde at se, hvor I her hjemme så kærligt passer det, Tak kære Karen, Hans, Inger og Gunnar fordi I igennem årene har passet gravstedet så godt og plantet så mange blomster og grønt. -

Nå men i mine søskende kender jo grunden til min lange ferie, men jeg vil fortælle for andre lidt om dette. Jeg har solgt min forretning, fra den 1ste maj var jeg ikke længere købmand, og den dag var et langt afsnit af mit liv afsluttet, for min alders skyld skulle jeg jo kunnet bleven ved en del år endnu og lysten til at fortsætte var stor, men mit helbred slog ikke længere til, men jeg har jo haft mange år at virke i, så jeg må ikke klage, jeg kom i handelslære den 1st. Maj 1896, og sluttede af

den 1st maj 1944, det er 48 år jeg har stået bag disken. Jeg har været glad for min gerning, men det har ikke altid været lige let. Jeg købte forretningen i Esrum 1. januar 1915 og har været købmand under 2 verdenskrige, to gange prøvet besværlighederne med varemangel, restriktioner, forbud og rationering, første gang syntes jeg ikke det var så slemt, men denne gang, gik det mere på nerverne, vel sagtens fordi jeg var ved at blive gammel, og selv om krigen, hvad vi alle håber snart må høre op, vil der gå en del år før vi igen for normale forhold, og handelen får frie hænder til at fordele varerne.-

Jeg tror ikke vi bliver fri for rationeringsmærker, de første to år efter krigen.

Den 20.maj blev jeg 65 år, det blev den største fødselsdag, jeg endnu har haft. Jeg havde i forvejen hørt lidt om, at mine kunder den dag ville invitere mig til afskedsfest på Esrom kro. Jeg hørte også at sagen ville få pæn tilslutning, men jeg blev alligevel overrasket, da formanden fra festudvalget kl. 8 kom og hentede mig. Salen var pyntet med flag og bølgegrene, og ved lange med blomster smukt pyntede kaffeborde, sad 158 mennesker, som alle rejste sig da jeg trådte ind. Der blev i aftenens løb sagt mange venlige ord til mig, og fra borgerforeningen, hvis formand jeg har været i 7 år, fik jeg overrakt et smukt askebæger med inskription og fra en kreds af kunder et maleri med motiv fra Esrum. Jeg var jo dybt rørt over al den venlighed, og over at så mange var kommet sammen for at tage afsked med deres gamle købmand. Og da jeg nogle dage senere rejste fra Esrum, den lille kønne by, hvor jeg har tilbragt så mange lykkelige år, så havde jeg fra den aften, et stort minde mere at tage med, om venlige mennesker, som jeg i næsten 30 år havde boet og virket iblandt, og når man bliver gammel skal man jo leve på minderne. -

Jeg er nu flyttet til København og bor sammen med min søn Carl og Svigerdatter. Vi har været heldige at få en god lejlighed i en stille rolig gade på Østerbro, lige ved søerne, jeg håber jeg der kan falde til ro, og nyde hvilen efter den lange arbejdsdag.

Tak fro jer alle for de lange gode breve, som det har været mig en glæde at læse. Jeg sender der hjerteligste hilsener til jer alle.

Frederik

I kuverten bag i bogen ligger en lille sang fra min afskedsfest, min adresse er herefter:

F Johs Olsen

Willemoesgade 14 stuen tv

København Ø

Skriv adressen op, kommer i til byen vil jeg være glad for et besøg.

Granly 6 september 1944

Frederik.

222

Fårevejle 23-9-44

Kære alle !

Så fik jeg læst brevene og siger tak for dem alle. De breve gør jo at tankerne går mere ud til hver enkelt familie og deres børn, som jeg ønsker alt godt for. Det er jo dem der er Danmarks håb og som skal bære fremtiden videre i vort land. ” Er det skumring eller gry?” Dalgas sagde: ” Hvad udad tabes skal indad vindes”. Vi ønsker jo for alle vore unge at de må leve et jævnt og muntert, virksomt liv på jord, med øjet åbent for alt skønt og stort heneden. Hvor har Gud været god mod os alle, og vi har meget at sige tak for.

Men livet er jo som naturen, det skifter med lys og skygge, sol og regn, storm og blide vinde.

Igennem det alt sammen er det godt om vi kan sige: ” Herren er vor hyrde”.

Disse breve er også minder om de unge år, jeg har tænkt mere på vore mødre. Jeres mor var særlig meget for min mor, da hun lå syg til døden. Vi var jo kun børn, og havde vist ikke megen forståelse af det hele. Jeres mor har fortalt mig, at når hun kom ind med vaskevand til mor, så sagde hun: ”Åh, det velsignede vand”. Er man meget træt føler man også hvor velgørende og forfriskende vand er, og hvor en afvaskning kan hjælpe. Og når en varm og træt husmor stikker arme og hænder i en spand koldt vand, gi'r det kræfter igen. Der er nu ikke sikkert alle i mænd forstår mig rigtigt! Når jeg åbner for min lille rislende kilde, det er min vandhane i køkkenet, så sker det at jeg mindes det lille træk, og tænker på at vand er i grunden vidunderligt og velsignet. Ikke så sært at Jesus kalder sig selv for livets kilde, og levende vand. Alle mine børn og jeg har det godt. Vi håber jo alle at den sørgelige krig snart var forbi og tænker på alle som lider.

Kærlig hilsen Helga.

Hellerup 10-10-1944 (bogen modtaget 29-9-44)

Ja, nu har jeg haft bogen i 12 dage. Men da det er nøjagtigt 13 måneder i dag siden jeg sidst skrev her i bogen må jeg hellere give et godt eksempel og få den hurtig afsted. Ikke fordi at jeg ikke kan indse at der kan komme mange hindringer, så bogen må ligge længe på et sted, men hellere dette end miste en eneste af jer her i bogen.

Det var forkert det jeg skrev nu. Det rigtige er , at det den 29- i 9, da jeg modtog bogen, da var det nøjagtigt 13 måneder siden den var afsendt herfra.

Men først tak til Tine for hendes brev, med alle de gode minder på barndomshjemmene, og tak til Ruth og Lydia for deres små indlæg. Lad os lun få sådanne små glimt fra den unge slægt (Danmarks fremtid og håb).

Også en tak til Gunnar for de gode meddelelser fra jer fire i det gamle hjem. Gud bevare jer og give jer sundhed og sin fred. Men næste gang bogen når Fårevejle, må Gunnar gerne skrive, det er kun godt med bror Hans slipper ikke sådan. Han har altid når det skulle være, kunnet skrive gode breve og endnu er han ikke så gammel, at hånden ryster så bare fat i pennen. Også Karen var det dejligt at få en egenhændig hilse fra. Min kære søster og svoger i Tirslund skal have tak for deres gode breve. Og tak til Inger hun besøgte os i går på sin første fridag. Hun er glad for sin plads på børnehjemmet. Vi håber at se hende tit i den kommende tid. Tak til Ellen og og Lars, der også begge skriver lidt.

Men hvorfor er der ikke et ord om Erik? Jeg savner det. Tak til Riisegård for hans indlæg. Gud give os alle, at bevares så andre friske op i alderdommen. Når du fylder 100 år kommer jeg og hilser på dig. Valborgs lange gode brev fortjener også stor tak. Vi forstår at du også må prøve det som ikke er let. Godt er det da at du kan gennem det alt sammen hvile i Gud. Han svigter ikke sine børn.

Sofus fortjener megen tak for sit lange brev. Han beklager sig over at det altid bliver længere end han havde tænkt. Nå, det er kun godt. Det går flere som dig og det er også godt. Tak for samvær og god morgenmad den 3-7-43. Det var rart at se jert hjem og hilse på jer.

Nico skriver bl. Andet, om alle de kære børn. Ja Gud bevare alle vore børn og give dem en god fremtid i et frit og lykkeligt Danmark.

Også tak til Agnes for hendes indlæg. Næste gang håber vi, at den endnu ikke 70 årige, giver os en personlig hilsen i bogen. Karen og Bay viser os, at sorrig og glæde de vandre tilsammen, godt da, som I at kunne lægge det alt sammen i Guds hånd med bøn og tak.

Bror Frederiks fornøjelige brev gjorde også godt, men han kan også sagtens. Kommer en som feriebarndom i så lang tid. Og på hele to steder, og så blive forkælet som du er blevet det. Men det har du rigtig godt af, du fortjener det. Ser vi dig snart?

Helga peger opad og hjemad ja den vej kan Gud ske lov, ingen magt i verden spærre.

Ja og så vi her, ja vi har det alle så godt som nogen kan have det under disse forhold, der råder i vort land. Dora og jeg er raske og lever op næsten alle måder vel. Erling har nyligt besøgt os i

kartoffelferien, han har det godt. Inger og Poul var her i søndags de har det også godt. Dora, Lis og jeg besøgte Johannes og hans kone i Silkeborg i juli i år også”der gik det godt. Agnes besøgte vi også, hun har begyndt på det sidste år i Århus. Vil vist så fortsætte her på Sjælland nu at passe dem der lider ilde. Hun er glad i sin gerning. Men der er jo lidt uroligt i Århus. Gudrun og Dan har det godt, dem ser vi tit. Helga tager på Ubberup sygeplejehøjskole til vinter. Hun glæder sig. Elisabeth er nu færdig på børnehjemmet og er i vinter i et godt hjem, hvor hun passer 4 søde unger for 100 kr. pr. md. Til maj skal også hun til Ubberup sygeplejehøjskole og kort efter hun er færdig der, skal begynde på Dronning Louises børnehospital, for at uddannes videre, også hun er glad i sin gerning. Ja, vi har alle meget at sige Gud tak for, han velsigner os glæder og bevarer os hver dag, og vi tager en dag ad gangen og lægger alt i Hans hånd. Også vort elskede Fædreland. At vi atter må få det frit igen.

Kærlig hilsen til jer alle Helga, Lis, Dora og Carl.

229

14-10.44 om eftermiddagen

Kære alle sammen.

Efter nogle dages stærk travlhed (med frugt, henkogning og lg. både hos mig selv og min svigerdatter. Fødselsdag har alle børnene deroppe i denne md. Den næst yngste fyldte 8 år den 8; nr 3 i går den 13; den ældste 15 år 1. dns., og den mindste ½ år samme dag.-) havde jeg sat mig for at tage mig en hviledag i dag. Og så kom vandrebogen helt belejligt og gav mig en rar underholdning medens jeg lå en timestid på divanen og læste alle brevene. Efter tiden havde jeg også ventet den. - Det er meget interessant at læse alle brevene. Tak for hvert enkelt.

Her i Kalundborg er alt meget roligt for tiden. Vi har jo nu heller ingen som har tid at tage sig af urostifterne. Her er heller ingen luftvarsling el. lg. Så vi får lov til at sove om natterne. Det er sikkert også bedst for der er mange som har dårlige nerver.

De sidste dage er vore 2 smukke færger slæbt bort af tyskerne; hvor de så skal hen*)

Det har vistnok bragt sindene lidt i oprør igen, men der er da intet passeret af den grund. Det ser så tomt ud nu hvor de har ligget.

*) Jeg har hørt at færgerne er blevet slæbt op i Isefjorden /Ruth

19. ds.

Jeg skulle se at få skrevet lidt mere, men må næsten sige, at det går mig ligesom Hans, at jeg er glad for bogen så længe til jeg selv skal skrive i den. Thi det er nu slet ikke så let at skrive til så mange på én gang; især når det skal være noget som har en smule interesse for jer alle. - - Mens jeg sad og skrev på den anden side forleden aften og mente, at her var roligt og fredeligt i byen, gik det hårdt til flere steder deroppe, hvad jeg først blev klar over dagen efter. Vi bor nemlig på en lille stille vej, og det er jeg glad for. Et gammelt ord siger ”Hvad øret ikke hører, det hjertet ikke rører.” Og i nogen grad har det sin rigtighed; skulle vi lide med alle der som pines og sørger eller savner, som hvis vi var øjenvidner til det, ville vi jo ikke kunne holde det ud. Det er strengt nok at høre eller læse om det.

I sommer har jeg været på flere små rejser både til Fårevejle, København og til Samsø; har også haft ikke så få kære gæster, det er altid en glæde at føle venner og søskendes fællesskab. Tit kommer her også gamle bekendte, som finder os som følge af den uregelmæssighed, der er i tog og skibsfarten til og fra København og Samsø; som nu i aften en af mine ældste sønners legekammerater fra barneårene hjemme på Samsø. Ham havde jeg ikke set i ca. 25 år. Nu når han på hjemvejen derovre

fra havde en 2-3 timers ophold, som han benyttede til at finde Daniel; senere kom de så begge hened. Nu er han nogle og fyre år, men barndoms minderne stod ham lige så klart som vi kender det. Han fortalte, hvordan han aldrig havde kunnet glemme, når han og hans bror besøgte os, og jeg sang og spillede for dem; bl.a. en lille sang om en lille, døende pige, som spørger sin far om, hvad hun skal tro, for at finde mod til at dø. Faderen havde været fritænker og splittet alt det moderen havde fortalt hende om Gud og himlen. Sangen fortæller videre, hvordan faderen bryder sammen i gråd ved barnets leje og beder hende tro, hvad mor siger. (der var en lille pige, som på sin dødsseng lå) Ja, jeg kom så til at tænke på nævnte lille sang, som jeg vist ikke selv har sunget siden børnene var små. Linie for linie kom frem i erindringen, til jeg til sidst havde alle versene – du Bay omtaler et minde om vores mor, der bebrejdede dig din opførsel på en måde, som du aldrig senere har kunnet glemme. Vi kan af erfaringen se, hvor uendeligt følsomt barnesindet er, som en en blød voksplade. Jeg har også et minde fra jeg var 10 år, hvor moder ved en lejlighed skrev til mig, at min opførsel viste, at jeg ”slet ikke var frelst”. Det trænger til en forklaring. Jeg var sendt til Fåborg for 8 dage; efter at Helga og jeg havde tilbragt en dejlig ferie hos fars og mors venner på Fyn et sted. Så var det, da vi skulle rejse hjem, at far bestemte, at jeg alene skulle rejse til Fåborg hos nogle officerer fra Frelsens Hær, hvor jeg skulle have lidt undervisning i citarspil. Det gik også godt med det; men jeg led noget så forfærdeligt af hjemve og følte det som om jeg var 100 af mile borte fra hjemmet og alle mine kære. Og 8 dage at skulle være hos ene fremmede mennesker, det var sådan at jeg græd fra morgen til aften hver dag. Det er næppe til at forstå for andre end en selv, vel. Ikke desto mindre er der mennesker, som får hjemve som en hel sygdom.

Nå, jeg må jo have skrevet om det til mor, for så var det, jeg fik et kærligt, men strengt brev, hvori hun også skriver, at det viser jo, hvor egenkærlig jeg var, som ikke kan glæde mig over at lære at spille, så jeg derved kan blive til velsignelse for andre mennesker osv. Og så kom det ”Det viser jo kun, at du slet ikke er frelst”. Nej lille mor, det er ikke så ligetil at være frelst fra sig selv. Og dog blev dette vistnok den allerstørste ansporelse til et liv i stadig kamp imod mig selv, og for at være hvad jeg gerne ville være. Derfor også en prædiken for hele livet. Dette brev gemte jeg i mange år.

Et minde til skal I høre om af en anden art. Det store hus ”Frederikkesminde” var jeg meget glad for og stolt over. De første år var alle gulvene vistnok ikke ferniserede, så der var jo meget at holde for mor, som jo ikke var stærk i forvejen. Jeg fik 10 øre hver gang jeg skurede det store gulv i stuen mod haven. En dag hørte jeg tilfældigvis mor tale med en fremmed kone og viste hende, hvor fint Tine kunne få gulvet, endda finere end konen så havde skuret det tidligere. Sådant gjorde jo godt at høre, og dette glemte jeg altså heller aldrig.

Men nu nok om det denne gang.

Tak for indbydelsen til at besøge dig i København, Frederik. Jeg har nu skrevet din adresse ned i min adressebog; måske jeg engang kan finde derind. Vi fik jo i grunden ikke talt videre sammen hos søster Helga sidst, jeg traf dig der. På tomandshånd går det gerne bedre. Det var et dejligt afskedsdigt, du fik af dine venner. Jeg ønsker dig alt godt i de nye omgivelser og hjem i København. Og til slut hilses hele familie kærligt fra

Tine.

Karl og Dora og søskende hilser også fra Erling, som jeg besøgte i hans skole i lørdags. Hvis Helga har lyst til at besøge os, er hun velkommen, når hun i vinter kommer til Ubberup højskole. Ruth er her i nat. Hun får nu bogen med til Hans og familien, som hun glæder sig til at træffe sammen med søndag hos Anker og Betty i Hørve.

Kalundborg, 19/10-44

Lydia vil sikkert meget gerne have dit besøg (Ole). Hun er nu ikke hjemme i aften, ellers havde hun nok selv skrevet det, og jeg synes, Anker skal have den fornøjelse at se alle brevene heri, nu lejlighed byder sig, så skriver han sikkert også lidt til jer alle i den.

Jeg har lige modtaget brev fra søster Helga. Vær så venlig at lade hende læse dette, Hans. Du bor så nær ved og så venter jeg lidt med at skrive til hende. Det var dejligt at høre, at Inger er hjemme igen. Fremdeles god bedring.

Det gør ikke noget, at dine breve bliver så lange, Sophus, tværtimod. Vi må jo alle tænke på, at her i bogen skal vi ikke blot nyde, men også yde; der er jo så længe mellem at vi har den glæde at få den.

Endnu engang kærlig hilsen fra Tine.

En lille hilsen fra Ruth. Jeg læser altid vandrebøgerne med stor interesse hver gang, faster Tine har den.

Hørve 27/10 44

Det var morsomt at læse brevene, og tak til faster Tine fordi hun sendte den omkring Hørve. Jeg skal ikke optage ret meget plads men måske det kunne interessere nogle af jer at høre en smule nyt herfra.

Vi har jo et par dejlige børn, som vi er meget glade for. Åse er nu blevet helt rask i sin lille mave, og hun følger sin far i tykt og tyndt til tider uden hensyn til om hendes små træsko kan bunde.

Drengen, Carl Viggo tegner også godt, han er med sine 9½ måned ved at gå alene, han er en meget urolig dreng, vil helst være i aktivitet dag og nat, sundhedsplejersken sagde i går at hun havde aldrig set et så lille barn med så muskuløse ben, han lignede en hel atlet.

Hvordan vi ellers bor behøver jeg ikke at udbrede mig om da i alle har været her med undtagelse af Faster Tine og Ditto Valborg (vi har også savnet familien fra Granløse) Til disse vil jeg hellere stille det forslag at de snarest kommer og ser selv.

Vi to gamle er også i bedste velgående, vi har haft det noget uroligt i sommer med indkvartering o.l. selvom det ikke har været tyskere har det været uroligt nok. Blandt andet boede der en lærer i 1½ måned med hans 8 drenge, men nu er alt roligt igen, og vi går og nyder tilværelse i et dejligt hjem, med gode folk og Guds velsignelse over vort arbejde.

Nu ved i så hvordan vi har det og nu vil så slutte med at betro jer at hvis jeres vej falder om ad Hørve, skal i altid være velkomme til at kigge indenfor hos os.

Hilse fra os alle 4, Anker

Fårevejle den 10-11-1944

Kære alle sammen.

Tak for alle jeres breve og hilsener. Det er jo interessant at høre nyt fra så mange hjem på en gang. Ja, i disse svære tider hvor så mange må flygte fra deres kære hjem, og alt det de havde kært, der er det, som vi ikke kan takke nok for, at vi endnu har fået lov at beholde det, vi har kært.

Her i det gamle hjem går alt som det plejer, det har jo været en travl sommer. Sommeren er jo dejlig men der er jo meget for landmanden at bestille, og vi overkommer vel sagtens ikke så meget som vi egentlig skulle.

Med Ingers helbred går det godt, men det er jo noget der tager lang tid, før det kan blive helt godt, men det er godt hun nåede at komme hjem igen.

Tak broder Frederik for besøget i sommer, det var os en glæde, at se du befandt dig godt i det gamle hjem, vi havde jo ikke tid til at tage så meget hensyn til dig, som vi gerne vilde. Men vi vil ønske for dig, at du må få mange gode år at nyde hvilen i.

Broder Christian skriver, at det er 13 måneder siden han afsendte bogen, det kan vist ikke passe, så længe er den ikke om at gå omgangen rundt.

Ja, nu må i undskylde mit korte brev, men jeg har det nu ikke som mine brødre, der har så let ved at skrive lange breve.

Vi sender en hjertelig hilsen til jer alle.

Inger og Gunnar, Karen og Hans Olsen

240

Modtaget den 13. November 1944

Tirslund 14/11 44

Kære Søskende og svoger!

Ja, se det er jeg jo altså den eneste, der kan skrive. Tak for de mange gode breve siden sidst. Jeg har nu læst dem højt for jeres svigerinde og søster samt vor eneste hjemmeboende datter, Grethelil, der i øjeblikket sammen med sin mor udgør en hyggelig lille familiekrog her i stuen. Den yngste af dem sidder og træder sin oldemors gamle istandsatte og oplakerede rok, som hendes far som lille dreng ude på Refsnæs havde svært ved at holde fingrene fra når bedstemor var ude af stuen. Kunsten har hun i disse dage lært af en gammel bondekone her i sognet, og hun har så igen lært sin mor at karte de tøjler?, hun spinder. Jo, det er rigtig nok, hvad det gamle ordsprog siger, at nød lærer nøgen kvinde at spinde. Det nøgne bør dog endnu ikke tages alt for bogstaveligt, det gælder vist i øjeblikket mest mig, der er stærkt på vej til at blive barberet.

Men det er nu alligevel et smukt syn at se mine to piger håndtere den gamle hjemmeindustri. Så nynner vi uvilkårligt på Jeppe Åkjærs lille sang; "Lul, lul, rokken går støt i moders stue".

Efter denne lille indledning vil jeg gøre et par bemærkninger til enkelt af brevene. Det er rigtigt, hvad søster Valborg skriver om min Ruth og hendes Valborg. Den første ligner sin far og sin morfar, om hun også, som Christian skriver, har nogen lighed med sin mor som ung, skal jeg ikke kunne sige, men at Valborgs datter ligner sin mormor, er der mange, der har sagt. Jeg tænker også, det er af den grund måske at vores far, da hun var barn, så gerne ville have haft, at hun skulle benævnes med sit andet døbenavn, Frederikke. Svoger Sophus vil gerne både hans søster og jeg sige tak for hans generøse forslag med hensyn til de udskrevne vandrebøger. Det var både en skøn og en fornuftig løsning på spørgsmålet, så snart som vi to her jo alligevel, alle vores fælles barndoms minder tiltrods, er det legemliggjorte bindeled mellem de to søskendeflokke.

Der er brugt 39 sider til denne omgang, og der 25 tilbage. Den skulle altså omtrent kunne gå en omgang til. Den, der skriver den ud, må jo så købe en ny og lade dem alle tre følges ad, til de når herved igen, så skal vi højtideligt indlemme nr 1 i familiearkivet her, hvor den til enhver tid vil ligge til behageligt eftersyn.

Da vi omtrent har skrevet de to bøger ud på de to år, der er gået, siden vi begyndte, må der, om vi lever og fortsætter, blive cirka fem bind i arkivet til vi kommer hjem til hjemegnen igen.'

Det var også rart at læse Frederiks brev, men vi havde rigtignok tænkt, at vi nu, da han har fået ferie, lidt tiere havde fået brev fra ham, men dette er det første, vi har fået fra dig kære svoger, siden du forlod Gram.

For Christian må tiden gå meget hurtigt, når han mener, at der er gået 13 måneder siden, han sidst skrev. Ganske vist afsendte han et brev 29 august 1943, som han skriver, men du har oversat dette svoger, at du i mellemtiden har skrevet et i april 44, altså et halvt år før dit sidste, og det passer også godt med den tid en omgang tager.

Tak, fordi i vil tage godt imod vores Ingepige, når hun har lejlighed til at besøge jer. Nå, men børnene tænker jeg, min kone vil fortælle lidt mere om, så jeg vil fortælle om situationen, sådan som den forløber sig for os her. Sidst i august md. Fik vi invasion her i skolen, idet skolestuen blev belagt med 20 sønderjyske nazister, der sammen med mange andre af samme slags skulle grave fæstningskanaler omkring vor lille by. Mange hektar land er nu ødelagt for lange tider, og skal der blive brug for det en gang, bliver her ikke godt at bo. Vi har da også pakket vore store kufferter til eventuel hurtig udrykning, og gravet adskillige værdigenstande i jorden ” et eller andet sted ” til mere rolige tider. I fire uger holdt jeg provisorisk skolegang på halv kraft i vort store gæsteværelse med de store børn hver anden dag og de små hver anden dag. Så rejste vore gæster, og jeg fik min skole igen i 4 uger. Men ak og ve. I torsdag kom der så igen et par officerer og meddelte, at vi måtte rykke ud til søndag, da der skulle bo 30 tyske soldater i skolestuen. Vi tømte så hele klassen lørdag eftermiddag, men endnu, tirsdag aften er der ingen kommet og vi har ingen besked fået om, hvornår de kommer, men forsamlingshuset blev belagt i dag, så jeg tænker, der er på trapperne, i morgen begynder jeg atter i min lille skolestue. Imidlertid er det aldrig noget så galt, uden at det dig er godt for noget, og alle disse besøg af tyskerne og den nødtvungne omgang med de soldater, der om natten går vagt om vort lille hjem til visse tider, går, at Grethe og jeg får trænet vore mangelfulde tyske sprogkundskaber, og det er jo ingen skade til. Vi kan hidtil ikke klage over, at nogen har opført sig utilbørligt her, og vi kunne let have fået danske arbejdere af dem, som der er mange hundrede af her på egnen, samlet op på Københavns gader og kaffebarer, som der ville have opført sig meget dårligere.

To dage senere: Ja, nu har vi altså huset fuldt af nogle og tredive Ukrainere, soldater, som er taget til fange på den russiske front, da tyskerne var ved Stalingrad i 1942, og som siden da har været med som tvungne arbejdstropper både under tilbagetoget og senere i Finland og i Tyskland. De lader også til at opføre sig godt nok og er taknemmelige for enhver lille venlighed. De vil gerne have at vide, hvad der sker ude i den store verden og er særlig interesseret i hvordan det går på den russiske front.

Modtage alle en kærlig hilsen fra Viggo.

Kære alle sammen!

Ja, hvor er det en dejlig bog så længe man læser, men .... så kommer det sure æble bag efter at skulle skrive noget som alle i andre kan læse med interesse. Tak alle sammen for alle jeres gode indlæg, Jeg vil nu atter læse det hele igennem og bemærke lidt her og der. Det suk der kommer fra tante Ellen om hendes lille fortravlede mand snart skulle få det lidt bedre, når han fik to nye mand til hjælp. Jeg kan betro jer det er ikke blevet bedre, jeg snakkede med ham forleden dag. Han havde som altid forrygende travlt. Det bliver ikke bedre for ham, får han som sin bror lægger lidt op. Jeg tror alle vi søskende har en medført arbejdsstrang i os, der er så svært at være uvirksom. Så er der vores unge farfar på snart 91, ja toppunktet for mig ved din fest var også den søde flok oldebørn da de sang faster Valborgs sang. En hilsen til os alle er der også fra billedet der nede i hjørnet. Ja, vi har snart mange der bil står på den himmelske strand og spejde efter os alle. Gud give i sin nåde at vi alle som en vil stræbe efter at nå det skønne mål og som Valborg bede om at blive omsluttet af de stærke frelserarme, og vi vil få høre de samme ord: ”jeg er død for at du skal leve”. Hvordan går det dig faster, har du været henne og fået de småting ordnet som du skriver? Det er nok ellers ikke så lille en operation. Tak Sophus at i tager os med i jeres forbøn, det er så trygt at vide sig omsluttet.

Ja, en stor festdag er det at holde sølvbryllup dog endnu større for jer, som blev forenede på ny under så svære forhold. Vi lever også tit i minderne om vores festdag hvor så mange af vores søskende trodsede alle besværlighederne og kom og gjorde dagen så festlig for os. I sådanne stunder føler man rigtig de bånd som knytter os sammen er stærke. I hverdagen er det som vi er så isolerede fra alle i andre. Og så dig Nico din glæde forstår vi alle, at vente sine kære hjem. Til lykke med det lille nye barnebarn, hils Christian og Ida og bring dem min lykønskning.

Kære svoger Søren. Tak for dit besøg, gør det om til næste år igen. Tak for de gode vers du slutter med der er sejersklang i dem. Tak bror Frederik for de tre gamle drenge eller er det måske Gunnar der har taget dem. Tak Gunnar, jeg kan tænke det er Inger den inge dame, der sidder på stensætningen iden for det gamle hjem. Jeg syntes slet ikke det ligner hende. Så rund og væn du ser ud, Inger, det glæder mig meget at du har klaret det så godt, og dine egne glæde er vel 90 procent større endnu. Helga du spørger om det er skumring eller gry, jeg syntes det er skumring, ja undertiden bælgmørk nat. Men jeg syntes vi øjner gryet i det fjerne, om vi alle skal gå med ind i gryet ved kun Gud. Men det store morgengry som engang vil komme for os alle hvis vi følger i mesterens fodspor, det kan let blive til bælgmørk nat om vi ikke holder lampen klar.

Christian og Dora giver alle deres piger til den gode sag, ja hvor er der mange syge og sårede i vor tid der trænger til en kærlig lægende hånd. Kære faster Tine tak for din kærlige omsorg, for vore store pige. Tak til de unge der har givet deres bidrag til bogen. Vi ældre er så glade for at se unge i vores rækker. Så er der bror Hans til sidst, det navn er det samme som det gamle hjem. Tak til dig og dine at det altid står åbent for os alle. Nu har det lige været vores kære mors fødselsdag den 18. Tak for hvert et trin i går derind for at pynte dem. Til april er det 100 år siden vores far blev født. Kærlig hilsen til hele flokken. - Marie.

Alle vore børn har det godt.

Kære alle sammen !

Tak for alle jeres breve og hilsener, nu har jeg haft bogen i 14 dage, så går det vist ikke længere, men til undskyldning for mig tjener at jeg havde været uheldig og forvride den ene fod så jeg mptte holde sengen nogle dage, og så har vi haft missionsuge nu efter at jeg er kommet op, og da er hver aften jo optaget, men nu er der ikke flere undskyldninger så nu må jeg til sagen.

Søster Marie skriver at jeg har altid travlt, eller noget i den retning. Ja, og det er jeg så taknemmelig for, for arbejdet er nu en af de største velsignelser Gud har givet os mennesker og den arv dik vi med fra barndomshjemmet, at vi lærte at bestille noget medens vi var børn, det har jeg mange gange i tankerne sagt far og mor tak.

Men noget er der om det at vi i disse tider, hvad arbejdet angår har det lidt hårdt, idet vi ikke de sidste 2 år selv har kunnet bestemme vores arbejdstid, men på grund af elektricitetsrestriktionerne har vi måttet begynde hver anden uge kl. 5 morgen og til kl. 2 eftermiddag, og den næste fra kl. 12 middag til kl. 9 aften. Det kan jo nok synes at give en del samlet fritid om dagen. Hvad det også gør, men det er jo ikke let at komme i seng om aftenen så tidlig som man skal for at kunne være oplagt til at stå op kl. god 4 om morgenen, nu har vi igen fået lavet om på køretiderne, idet vi nu hver uge skal begynde kl. 5. Men vi klager ikke over, men øvet os i at være taknemmelige for at vi i det hele taget kan få noget at køre med, ja vi undrer os lidt over at der ikke for længst er sat en stopper for det, hvilket jo sikkert ville være en let sag for dem at gøre.

Bror Carl i Hellerup efterlyser i sit brev lidt om Erik, jo ham har vi megen glæde af. Til næste år begynder han hvis alt går efter vor bestemmelse på, det næste afsnit af sin skolegang, idet det da er meningen at han skal flytte fra kommuneskolen til realskolen.

Men ellers har vi det godt, jeg plejer at sige at Vamdrup er den fredeligste plet på jorden og det har

også i det store og hele passet til i dag.

For 14 dage siden var her nogle repræsentanter for de fremmede her og forsøgte ved sognerådet at få overladt en byggegrund lige ved banen men de sagde nej, så tog de selv og bebudede rejsningen af en stor maskinfabrik, de ville begynde 1. dec og den skulle være klar til drift 1. januar men endnu er der ikke sket noget, så vi håber det driver over og vi igen er mellem de heldige der går fri.

Fra min kone skal jeg hilse jer alle. På grund af at det er så nær op til jul så skriver hun ikke noget i bogen denne gang.

Det er nu ikke helt fri for at vi er lidt misundelig på dem i Grandløse og Fårevejle som har haft at langt besøg af bror Frederik i sommer, hvis det ikke havde været sådan at vi ved du frygter for den lange rejse, så havde vi givet lyd fra os, men nu håber vi at det er vores tur til sommer, for du rejser vel ikke ud om vinteren, for så er du velkommen her så længe du har lyst.

Vi glæder os til at holde en stille jul her i vort lille hjem sammen med vores dreng.

Kærlig hilsen til jer alle fra

Erik, Ellen og Lars.

252

Når vi mindes fjerne tider
med vemodig lyst
åndens blik tilbage glider
mod vor ungdoms kyst
da vil mindet om hvert møde
med en ungdomsven
smile som en morgenrøde
over livet hen.

Mildt som aftenklokken ringer
i den lune kvæl
Genlyd gennem sjælen klinger
selv ved hvert farvel
mindste fryd, som savnets smerte
smelte stille hengivne
dog mer håb i kristnes hjerter
snart vi ses igen

Ja, det lyder godt herinde
hver en liflig klang
Kristi venner ingensinde
ses for sidste gang
I den store morgenrøde
samles ven med venlighed
ved det store vennemøde
skal vi ses igen

Når jeg er ene hjemme med mig selv, synger jeg ofte den citerede lille sang, den virker altid oplivende på mig, og jeg vil give jer andre det råd, at prøve det samme.

Der er både religion, poesi, musik og elskov i den, og lidt af hvert af disse ting giver liv.

Hvem forfatteren er ved jeg ikke, men at sangen snart er 100 år gammel ved jeg. Den var god åndelig kost, dengang jeg var på højskole, og nu er det 70 år siden, og den er ikke blevet sur ???

endnu. Nu ønsker jeg hele familien en glædelig jul 1944, så får i atter nok godt begyndt på året 1945, og som er vi nok enes om at bede om fred på jorden i dette år, hvis ellers at forsynet har større planer med os.

Bedstefar NHR

254

Modtaget 9/12

22/12-44

Kære alle sammen

Det er ellers ikke så rart også at skrive i bogen her d. 22 dec. Foruden alle de andre mange "rigtige" breve og kortene, men så tar' man natten til hjælp. Og venter jeg til efter jul, er det langt over tiden, og så må i jo synes jeg er uforbederlig. Nej, det var meget rarere da brevduen kom. Da stod jeg midt i hovedrengøringen i køkkenet, og sæbede vægge (lidt sent i år) og jeg tænkte " du rører den ikke, før i aften du er færdig".

Men et kvarter efter sad jeg på en stol midt på gulvet mellem spande og skurebørster og læste i bogen her en hel time. Ja, sådan kan man blive på sine gamle dage. - - -

Tak for alle breve – Har i nogensinde tænkt på hvem der klædte vores mor i hendes sidste hvide dragt? Ja, det ved i jo nok. Men jeg glemmer aldrig, at dagen efter at mor var død ved 6 tiden om aftenen, stod jeg oppe i det lille køkken om formiddagen. Og Ane kom derop i sit sjal og pænt klædt på til at gå bort i og jeg blev nysgerrig og sagde " hvor skal du hen, Ane ? Hun åbnede sin hånd og viste mig en blank tokrone og sagde alvorligt " Jeg skal til Asnæs at købe hvidt tøj med blonder til din mor". Så gik den lille tapre kone den lange vej til Asnæs, for at gøre sin døde ven den sidste vennetjeneste. Hun gik opad teglværket til, velsagtens ned over markerne til vejlen, der var sikkert ingen som havde tid til at køre hende til Asnæs. -- dette har den lille Valborg aldrig glemt.

Nu kommer den kære, velsignede jul, så fuld af fryd og glæde, nød og usigelig lidelse. Ja, vi har lov at bede om snarlig fred, men kan det nytte i dette stykke ? Når Gud forud har bestemt og sagt os "Om så stor en nød som der aldrig før har været på jorden ?" Men for vores sjæle er bønnens vej altid åben, om vi da selv vil. - - Vore børn kommer ikke hjem til jul, de tør ikke rejse hverken i morgen eller påfølgende 3-4 dage med de små de nu har i de kolde tog, og skal skifte i Holbæk og måske ikke kommer længere. Så venter de i år til i januar, da deres far bliver 60 år, om alt går vel. Vi har indbudt 5 gamle ensomme her fra byen at fejre juleaften her med os fra kl. 5½. De glæder sig meget. - og gid vi alle må få en god højtid, men ikke alene i de dage. Der siges at Jesus slet ikke blev født den 24. dec., men hvad har det at sige ? Han var der jo alligevel, og vi mindes hans ukendte fødselsdag, som jo nok har været der i nærheden af. Lad mig slutte med et par små vers af Skat Rørdam, det sidste har jeg skrevet på 10-12 gamle menneskers julehilsener herfra.

Jeg ved ej om ufred skal hæрге vor jord
men klokkerne kime i syd og i nord,
men jeg ved du vil skænke enhver som tror
i hjertet din salige fred.

Jeg ved ej om sorgen skal lukke min mund
når englens synger i midnattens stund,
men jeg ved – om du finder mig syg eller sund
min sjæl hører englens sang.

Jeg ved ej om fast jeg på foden kan stå
når mørket ta'r magten, og stormen vil slå
men jeg ved jeg vil knæle for barnet på strå

for han er en frelser for mig.
(Skat Rørdam) vistnok skrevet i 1935.

Kærlig hilsen fra Jens Lisberg og Valborg

Nu bliver bogen afsendt i morgen formiddag, så har Sophus den for håbentlig første juledag, mens han har tid at læse den. God Jul.

Jeg forstår så godt hvad Tine skriver, jeg har selv lidt så forfærdeligt af hjemve som ganske ung, og som gift kone på Samsø. Jeg synes det var alligevel for strengt af mor, at skrive dette til sit 11 årige barn, som led af hjemve.

257

Slagelse , søndag den 7. januar 1945.

Kære alle.

Slev om det ikke helt efter Valborgs beregning med at bogen skulle nå hertil Juledag, så det i dag ville være dagen før fristens udløb, skal mit lille bidrag alligevel skrives ind og bogen sendes i morgen, men den kom nu ikke hertil før 3. die juledag.

Ja, så gik de sidste dage af 1944 uden at vi nåede det, som vi vel alle havde håbet på og næsten bestemt regnet med – at den store krig var endt, i hvert fald i Europa, for som Tine skriver ”Hvad øret ikke hører, o.s.v.”, og det er vel nok sådan for de fleste af os at krigen i østen er så langt borte, at den ikke rører os så meget, som den del af krigen, der foregår betydeligt nærmere ved os.

1945 er begyndt. Det håb vi havde til 1944, har vi vel nok straks overført til det nye år, og mon vi bliver skuffede denne gang ? Ordet ” kommentarer” og hvad det kan dække over, er jeg ingen tilhænger af, så jeg skal ikke prøve at fremsætte nærmere om det.

Siden bogen sidst var hos os er her blandt andet sket det, at vi har haft bryllup, idet vores Grete blev gift den 5. november. Hendes mand hedder Roland Toft Nielsen og er fotograf. De bor i Varde, hvor han arbejder hos en fotograf og Grete er på et kontor, men de håber at kunne flytte hertil Sjælland inden alt for længe, og Olga og jeg vil selvfølgelig også helst have dem have dem lidt nærmere her hjemad.

Et lille billede af de 2 unge er lægges bag i bogen.

Vi har haft en stille og rolig jul. Grete og Roland var hjemme hos os fra 24. december til 1. januar, men det er jo en lang, besværlig ig ikke ganske ufarlig rejse at foretage, så vi er ikke helt rolige herhjemme, før end de får god melding derovrefra. Da de rejste herfra efter brylluppet, ankom de til Varde med 3 timers forsinkelse, og en halv time efter sprang der 2 bomber på jernbaneterrænet i Varde. Også ved deres efter jul var de heldige, de nåede godt til Varde med en ganske lille forsinkelse, toget skulle videre mod nord, men måtte blive i Varde, da banelinien var afbrudt lige nord for byen.

Det arbejde jeg har haft for L.A.B., og som jeg skrev om sidst, blev jeg færdig med d. 30 december. 9½ måneds arbejde med at vandre fra gård til gård og tale med folk om, hvad der fra deres side kan gøres for at hjælpe landet, når de vanskelige tider efter krigen kommer, har selvfølgelig givet en masse oplevelser af forskellig art (mest gode), og jeg skal fortælle en enkelt fra en af de sidste dage før jul. Lidt øst for Høng kom jeg ind på en gård, hvor jeg hos ejeren mødte megen forståelse og velvilje overfor den sag, jeg arbejdede med. Det varede vel cirka 3 kvarter inden vi var kommet gennem alle spørgsmålene, og da jeg brød op for at trække mig tilbage, fulgte gårdejerens mig ud og ledsagede mig et stykke ned ad en allé, der fører hen til gården, og vores samtale var nu kommet ind på andre områder, blandt andet fik jeg nævnt ordet ”Fårevejle” og at jeg var derfra. ” det er jeg

også”, sagde han og spurgte derefter hvad min far hed. Da jeg havde fortalt ham det, var han straks inde på, at jeg havde en bror, der hed Christian og at denne Christian korresponderede med hans far, der nu var over 80 og boede i Høng. Jeg kunne derefter hurtigt regne ud, at så måtte hans far hedde J.P. Salomon Jensen, tidligere Kaarup og det passede. Han fortalte mig at mens vi havde siddet og talt sammen i stuen, havde han flere gange tænkt på, at der hos mig var megen lighed med hans gamle ven, Christian, som jeg endeligt måtte overbringe en hilsen, og det er hermed sket.

Gårdejerens navn er : Ejner Jensen, ”Herslevgården”, pr. Høng.

Det var for mig en interessant oplevelse at træffe denne intelligente og elskværdige, gennemdanske mand, som man hurtig var på bølgelængde med, - og så var han fra Fårevejle.

Olga har i den senere tid af og til faft lidt vanskeligheder med sin gamle sygdom, galdesten, ellers er vi raske begge 2.

Mange hilsener til jer alle fra Olga og Sophus.

260

Grandløse Januar 1945

Kære Alle sammen !

Mange tak for alle de kære hilsener, en stor tak skal lyde farbror Christian, tante Dora, farbror Sophus, tante Olga og farbror Frederik for jeres besøg, vi var vel nok glade for at have jer, og til jerovre i Jylland som venter besøg af Frederik vil jeg sige at han er en meget kær gæst at have man ser bedstemors lyse og glade sind hos ham. Vi håber at du gør besøget om.

Og til dig lille faster skal også have en stor tak for den forespørgsel om af besøge os, I skal være hjertelig velkommen, og jeg ved at din store broder er meget glad for at se sine søskende.

Lad os håbe og bede Gud om at den forfærdelige krig snart må få ende for før kan vi jo slet ikke bestemme noget, og også for alle de stakler der lider, for hvor er der dog mange der lider og savner.

Helga skoldede sig den 8. november hun hældte en gryde kogende vand over ansigt og bryst.

Ansigtet er der gud ske lov ikke blevet ar, men på brystet slipper hun ikke for ar så den 18-11 blev hun opereret for blindtarmsbetændelse på Gentofte Amtssygehus og den 4-12 kom hun her hjem fra hospitalet så et par dage derefter fik Agnes halsbetændelse, da så Agnes var kommen sig efter dette, måtte Helga gå i seng igen hun havde fået bronkitis og halsbetændelse, så hun måtte ligge både jul og nytår, men nu er hun heldigvis kommet sig igen. Agnes er begyndt at virke som

husmoderafløser, og var glad for sit arbejde, hun har været ude i barselspleje, men så var hun uheldig at vælte med cyklen i det glatte føre og slog sin ene skulder, så siden har hun ikke kunnet tage ud. Lægen siger der er intet i stykker, så vi håber det snart må blive godt.

Poul har nu været købmand i Vordingborg i 10 år, og forretningen går stadig fremad.

Vi har haft børnene hjemme fra Vipperød i 3 dage. Harry har mistet sin far, Jens Chr. sagde det er dejligt at komme hjem på vinterferie hos mormor og morfar.

Mange hilsener til alle

Peter og Nico

263

Asnæs 20/2 1945

Kære alle sammen.

Nu går den ikke længere med at få skrevet i vandremappen. Hjertelig tak alle sammen for alle de

gode breve og de mange interessante meddelelser. Her skal vi jo altså drøfte gamle minder og så i øvrigt fortælle hvorledes det går os selv, hver især.

Nu bor Karen og jeg i vort "nye" hjem, et langt gammelt hus lige før solbakken. Her er tre "partier" i huset, og vi har fået indrettet os rigtig hyggeligt i to stuer forned og to for oven. Når Karen kommer i byen møder hun somme tider en bekendt som med bekymret mine spørger om, hvorledes det føles at komme fra det store og smukke hjem på Solbakken ned i det gamle hus, og hun må forsikre dem om at det går udmærket. Her er ro og meget mere fred, og lejligheden er stor nok til hvad hun kan overkomme. Karen er jo også 70 år nu, hun er altså alderspræsident, at i ved det. Her i Odsherred ser det nu mere broget ud end nogensinde. Her bygges store forsvarsværker her og der, og tyskerne beslaglægger den ene bygning efter den anden. Jeg skal nævne nogle: Asnæs realskole, forsamlingshus og hotellet. Også hotel Klinten ved Høve skov. Sanatoriet har de haft længe, ligeledes søndagsskolernes sommerlejr i Fårevejle er højskolen og Dragsholm lige indtaget. Fængslet er flyttet til Sundholm. I dag var jeg ude at være med til at flytte det store lammefjordsbillede ned i privatskolen, men den har tyskerne forresten også været at se på, ligeledes friskolen og Fårevejle kommuneskole. Så der er meget der tyder på at der oprettes en frontlinie over Nordsjælland, og der hersker megen nervøsitet hvad fremtiden vil bringe.

Jeg har bedt forpagteren på Risegård om at hente alle billederne og orglet oppe på Frederikkesminde op til gården, thi vi mp være forberedt på at tyskerne også vil bruge "slottet" Bortset fra alle disse bekymringer har vi det rigtig godt. Jeg har nu kun kortforlaget at arbejde med, og jeg er i denne tid stadig på farten. Sommetider er jeg borte en nat over. Fornylig boede jeg hos farbror Hans i Asminderup, det var den gang der lige var faldet en engelsk flyvemaskine ned og hele egnen snakkede om flyveulykken. Den var rystet så fuldstændig i stykker på den sidste ende, at stumper og stykker lå over en strækning på 2-3 km. lige bag ved og langs med en lang række statshuse. Der var to døde og to sårede resten 3-4 mand havde skjult sig. Der mentes at den var skudt ned af tyskerne ude på Odden, men havde holdt sig flyvende så længe.

I morgen skal jeg til Refsnæs og får vel så besøgt Tine i Kalundborg, muligvis næste dag Carl Frode i Rørby. På fredag skulle jeg så nå hjem til fars fødselsdag, nu er han 91 år. Nu får i alle sammen endnu en hjertelig tak for brevene her.

Hjertelig hilsen Karen og Bay.

266

Willemoesgade 14 st.tv. Den 8. marts 1945

Kære alle sammen!

Ja, så nåede vandrebogen mig igen, sidst jeg skrev i den var det efterår, og vi gik vinteren og den mørke tid i møde, og menneskene tænkte den gang med bange anelser, hvordan det dog skulle gå med at komme gennem vinteren, hvor krigen stadig blev ved at vare ; nu er der gået 6 måneder siden og krigen er ikke forbi endnu, men raser vist værre og vildere end nogensinde, for mig ser det ud til, at begge de kæmpende parter fra begge sider sætter akt ind op, nu at få en afgørelse, hele verden er sikkert krigstrætte, og mon ikke vi her har lov til at tro, at det, der sker i denne tid, og de vældige kampe der foregår på alle fronter, nu må føre til en afslutning. - -

Nå, men vinteren er forbi, og vi er vist kommet så temmelig godt igennem den. Det har jo nok i den sidste tid været lidt knapt med brændsel, men så har vejret jo til gengæld været ret mildt så ingen har vist frosset ret meget, og nu går vi mod den lyse tid, mod forår og sommer, og håber ikke vi skal komme til at opleve en krigsvinter til. - - - Men endnu lever vi under krigens trykkende kår, vel er vi jo ikke deltager i krigen, men vi mærker den alligevel hver eneste dag, tiderne er onde, og hver dag hører vi om nye ulykker, tyveri, røveri, overfald og mord. Ingen ved sig mere sikker på liv og ejendom, og desværre er der mange der tror, at vi endnu har det værste tilbage. Gud hjælpe os til at

komme igennem det alt sammen.

Da jeg sidst skrev her i bogen, var jeg på Granly og havde der en lang og dejlig ferie. Jeg rejste derfra sidst i september, og har altså haft min første vinter her i København. Jeg havde hele sommeren gået og tænkt en del på, at det vist ville blive lidt svært for mig, at få tiden til at gå, når vi nåede vinteren og dagene blev korte, og mørke, men det er gået meget bedre end jeg havde tænkt mig, jeg faldt hurtigt til ro, og tiden falder mig aldrig lang. Jeg syntes nærmest at vinteren er gået forbavsende hurtig, og når nu dagene bliver længere og vejret godt, så færdes jeg meget ude, København er jo stor, og der er meget jeg endnu ikke har set.

Og så kære Karen, Hans, Inger og Gunnar. I jeres brev her i bogen fra 10/11 takker i mig for besøget sidste sommer, men det er jo slet ikke jer, men mig som fra den tid, har meget at sige tak for, og jeg siger jer alle fire som hjertelig tak for al jeres venlighed og gæstfrihed imod mig. Jeg befandt mig så godt, og var så glad for at være i det gamle hjem og du bror Hans, skriver også, at i ikke havde tid til at tage så meget hensyn til mig, som i gerne ville. Ja, jeg kan jo nuvist i den travle høsttid, hvor i havde så meget at gøre, men trods al jeres travlhed, mærkede jeg slet ikke jeg kom til ulejlighed, og om jeg havde mærket at i havde taget extra hensyn til mig, så ved jeg, at jeg ikke ville befundet mig så godt, og var nok rejst noget før, da jeg havde været hos jer en måned, syntes jeg ikke jeg kunne være bekendt at blive længere, og jeg begyndte at tale om at rejse; for man må jo aldrig misbruge gæstfrihed, så overtalte i mig til at blive, og sagde, i ville slagte fedegrisen, og da jeg holder meget af sorte pølser og anden slagtemad, så var jeg nem at overtale, og jeg blev noget længere. Og lad mig sige dig bror Hans en sådan tak, fordi du spildte din tid og kørte flere ture for mig ud til gamle kendte steder.

Jeg har også en til jer i Grandløse, min rare ferie med kyllingesteg, ofte to gange om ugen, har jeg vist sagt tak for, i mit sidste brev her i bogen, men nu siger jeg dig kære tante Nico tak, for din pæne anbefaling for mig som feriebarndom. Du skriver at jeg vist har arvet noget af vor kære mors lyse og glade sind. Ja, som jeg har det, så er det en gave og dejlig arv, for et lyst sind kan hjælpe gennem meget her i livet, når vi møder modgang, det har jeg erfaret. Jeg har i vinter haft så god tid og har i stille timer ladet mine tanker gået tilbage til mit liv indtil jeg nu er bleven gammel. - I brevene her i bøgerne, har vi jo hver især, så godt vi har kunnet huske, draget barndoms minderne frem, fra livet på Risegård. Nu vil jeg i dag prøve på at drage minder frem, fra min første barndom, for 5 af os, var jo vort første barndomshjem i Veddinge bakker. For jer næstsøskende. Har dette måske ikke så stor interesse, da i jo ikke kendte os den gang, men i får læse det med, eller også springe det over. Da vi rejste fra bakkerne var jeg 12 år, Peter har været 15, Christian 10, Hans 7, søster Marie 5 og Lars 2 år. Peter, Christian og måske også du, Hans, kan sikkert huske en del, om jeg nu tager fejl i noget af det jeg skriver, kan i rette mig i senere breve. - Jeg husker så tydelig det lille hjem med de små stuer, og med de efter husets størrelse, store marker, der var vist 26 t. Land, hvoraf det meste var sandjord, (flyvesand), ja, mager var jorden, og vistnok omkring en tredjedel blev ikke dyrket fordi der intet kunne gro. Det øvrige blev pløjet og sået, men gav kun en ringe høst. Så der måtte skaffes indtægter på anden måde, vi havde 2 heste, små islændere, en tid kørte far fragt til Jyderup st., vistnok 3½ mil, jeg fik nogle gange lov at køre med. Langs vejen vi kørte, kom folk ud med deres pakker, eller andet bud, ofte var det medicin fra Snertinge apotek, når far så på tilbagevejen afleverede pakken, fik han 10 eller 15 øre, det gav jo ikke så mange penge. Far kørte vistnok turen en gang om ugen, kørte både sommer og vinter, i de korte dage kørte han før det blev lyst, og kom ikke hjem før sent, vistnok kl. både 12 og 1 - på de dengang dårlige veje, var det drøje ture for de små heste og for mor var det også drøjt, hun gik aldrig i seng før far var kommen. Vi blev lagt i seng, og så satte mor sig til at sy, og når klokken blev 11 satte hun en tændt lampe i vinduet, som vendte ud mod stranden, for at far kunne se at finde huset. Fra landevejen kørte han nemlig ned forbi Skamlebæk, og så bag om det vi kaldte Sanderne, hvor vejen kun var nogle hjulspor i sand, den fragttur ikke kunnet betale sig, for far kørte den vist højst i to år, så begyndte far at gå på arbejde omkring hos bønderne, og det var ikke 8 timers arbejdsdag, en dagløn var vist den gang lille. Når han i forårstiden hvor jorden skulle ordnes, kom hjem om aftenen, så kom hestene for plov

eller harve og han blev ved så længe han kunne se, og senere når høsten kom, så høstede vi også om aftenen, det var sjældent at far kunne blive hjemme om dagen, og om vinteraftener når far kom fra arbejde, gik han ofte ud på loen og stod og tærskede sæden af med plejlstang, når det var tærsket, skulle sæden jo renses, og rensemaskinen var der ikke noget der hed, men det foregik på den måde, at sæden blev lagt langs den ene væg og så havde far en øse i den ene hånd, med den kastede han sæden over mod den modsatte væg, og avner og strå som var lettere, blev læggende midt på gulvet, når der var kastet frem og tilbage nogle gange var sæden til dels ren, men det var sikkert været et hårdt og besværligt arbejde og særligt når det skulle gøres efter at have været en lang arbejdsdag hos andre. Jeg husker så tydeligt, at jeg ofte måtte ud i loen og holde lygten for far, det var en lille firkantet lygte, med et tællelys i – se det var nu lidt om fars arbejde for at skaffe føden til sig og sine. Det har sikkert ofte været en hård kamp, men vor gode og kærlige mor hjalp ham af al sin evne, hun sled også hårdt, foruden at passe hus og børn, var hun jo med både i et ??? i stald og i lo og lade, vel var besætningen ikke stor, om jeg husker rigtig, så havde vi 2 køer, 1 kalv, 2 eller 3 får og 1 gris, og når far var på arbejde, var hun jo ene om det hele, og jeg tror ofte hun var træt, kan i huske at hun også en tid vævede? Væven stod i den første stue når vi kom ind fra gården, om jeg husker rigtig, vævede hun vist imellem for fremmede? Men det var vist kun lærreder, og husker i garnvinden? Og den gamle rok?, som mor spandt på? om vinteren, uld fik vi jo af fårene, hun lærte mig at karte, og når mor spandt, sad jeg og kartede tøj, de var som små runde pølser, jeg havde en kurv stod ved siden, som jeg lagde de fine lette tøj ned i, så gjaldt det om at skynde sig, og helst være på forskud, så mor ikke skulle vente, men jeg tror nok, jeg blev ret dygtig. Mon ikke i, Peter og Christian, også var med, og fik lært at karte? - og selvfølgelig strikkede mor strømper, og andet til os alle, og eftersom børneflokkens voksede, skulle der jo meget til. - kan du huske bror Christian, at vi to, ofte vogtede køerne, helt nede ved stranden, hvor de gik løse, når der så var tid at vi skulle komme hjem til middag eller aften. Så hængte mor et mørkt stykke tøj ud af et vindue, det var let at se mod den hvide væg. Det husker jeg, vi ofte kiggede længselsfuldt efter når vi syntes tiden blev for lang. Den gang var læderfodtøj til børn ude på landet vist ikke så almindeligt, om vi havde hver et par sko, husker jeg ikke, men vi gik altid med træsko, og når et par var slidt op, og nye bunde var købt, så sad far om aftenen efter at vi var lagt i seng og tog overlæderet af de gamle, og satte på de nye bunde, og når der så om morgenen stod sådan et par nye sorte træsko ved sengen, så var det om at komme op i en fart og prøve om de passede, hvor vi så glade, vist mere glade end vi senere, da vi blev store, kunne blive for et par nye sko.

Ja, det var lidt om vores første år. Om livet i bakkerne, måske der dukker mere op senere, i hvert fald tror jeg at vi tre ældste drenge så kan huske tiden fra den gang, har mange gode minder om hjemmet i bakkerne, det var et hjem hvor vores forældre vist ofte kæmpede hårdt for at skaffe det daglige brød, der blev jo med årene mange munde at mætte, og også med at skaffe tøj til børneflokkens, men det var et hjem der var præget af Guds frygt og nøjsomhed.

Du, svoger Viggo skrev da du for mange år siden, gjorde det store arbejde, med at skrive slægtsbogen, du skrev da bag i, 3 vers, til far og mor, de var så sande, så rammende og rigtige. Jeg vil gerne slutte dette lille afsnit af mit brev, med at citere de to sidste vers:

Fjernt fra hjemmet rejste i for første lille vrå.
Tiderne var trange og kårerne var små
børneflokkens voksede i tappert for dem stred
altid holdt i sammen i guds frygt og nøjsomhed.

Hav tak for hver en erning det alt fra barndomstid
lærte os at målet nås ved trofasthed og flid
stedse vil vort minde om al jer kærlighed
lyse i vor sjæl med stor og dyb taknemmelighed.

Så vil jeg sige jer alle tak for de gode breve, som det hver gang er mig en glæde at læse, og en tak til Helga og Valborg, for den smukke måde i begge mindes, og fortæller os om det gode forhold der var mellem jeres mor og vor mor, ja vi har i sandhed haft den lykke at have haft gode mødre, og må ikke det for hele livet har sat sit præg på begge børneflokkene?

Og en tak til Tine for det lange og indholdsrige brev, at du den dag jeg tilfældigvis kom hen til Helga, og du sad der, var en overraskelse. Jeg havde jo ikke set dig i mange år. Kommer du til København, og har tid at besøge mig vil det glæde mig meget. Også tak til dig, bror Christian for dit lange og som altid indholdsrige brev, og tak til jer begge for al venlighed og gæstfrihed når jeg en gang imellem besøger jer. Også du svoger Viggo får tak for dit lange gode brev, imellem linjerne kan jeg mærke en lille bebrejdelse fordi der sidste sommer var så meget langt mellem mine direkte breve, men jeg holdt for første gang rigtig ferie, og var blevet doven, det har jeg aldrig før haft tlf til af være, men min søster gav mig i efteråret en velfortjent røffel for det, som jeg straks til til efterretning og jeg skrev og bad om forladelse og håber at det må være tilgivet og glemt.

- Også tak til dig kære søster for det gode brev, i bor på en udsat post, og oplever nu en svær tid, i er mere end vi andre i farezonen. Gud bevare jert hjem og til at komme frelst igennem alt det der truer. Tak fordi i i jeres breve så ofte har bedt mig om at komme hos jer til sommer og holde min ferie. I kan tro jeg ville gerne, men det bliver vist næppe i sommer, selv om krigen hvad vi håber, slutter i løbet af foråret. Så vil der næppe lige straks blive helt roligt dernede, og trafikken er jo også meget vanskelig.

Også en tak til jeg kære Ellen og bror Lars for jeres brev som fortæller mig at i trods vanskelige og urolige tider, så står det godt til hos jer, nok at bestille på fabrikken, og at jeres ben går godt, kan sælge sig selv uden repræsentant, det er en fin anbefaling. Jeg håber at i endnu og fremdeles, som du skrev sidst, lever på jordens fredeligste plet. - også siger jeg jer tak for jeres indbydelse til at komme til sommer ig holde ferie hos jer. Lysten er meget stor, men det bliver næppe i sommer, jeg må svare jer, som jeg har svaret dem i Tirslund, (læs omstående side 277).

En tak til dig Risegård for det indlæg, det er godt at se, at du trods de 91 år stadig bevarer sindet ungt, så du kan være med og have interesse for vi unges breve i vandrebøgerne.

Hjertelig hilsen.

Også tak for dit brev bror Sophus, som fortæller lidt om forskelligt, også om dit arbejde for L.A.B., som du her på Sjælland sluttede af med til nytår. Når jeg tænker på, at du som i mange år har været vandt til at have med unge mennesker at gøre, og blandt andet har lært dem at holde trit, kæft, og retning, og at de, når de mødte overofficerter, skulle stå ret og gøre stram honnør.

Jeg erindrer dig bror, at du som nu er over de 50 år, og vel i de senere år meget af tiden har siddet på kontor, at du så pludselig da forholdene krævede det, kunne lægge om, og tage dig det arbejde på i 14 måned hver dag, køre ud i landet, vel ofte i dårlig vejr og dårligt føre, og som dag efter dag gentage den samme remse, for at gøre et stykke arbejde for at hjælpe vort land over den svære tid, der vel nok vil komme efter krigen. Det er al ære værd og at du har arbejdet godt, beviser det jo når de nu har sendt dig til Bornholm for at fortsætte der, der er du jo for tiden. Mon ikke du der kan høre kanonernes tordne? Krigen er jo ikke så langt fra dig.

Ja, mit brev længere end det plejer, men dels har jeg god tid, og onkel Viggo skriver jo, at den der skriver bogen ud, må købe en ny. Jeg skrev bog no. 1 ud, og købte bog no. 2, og for at det ikke skal blive mig igen, har jeg brugt så mange sider, så jeg ved, der ikke er noget at risikere. Med mit helbred går det temmelig godt. Nu har jeg jo tid at pleje mig selv. Tiden går godt for mig som bedstefar. Jeg har jo to børnebørn som daglig er om mig, Erik er 9 år, ham læser jeg lektier med og hjælper ham med regnestykker. Og hans søster er 4 år. Hun vil stadig se billeder og høre små eventyr.

Så sender jeg de hjerteligste hilsener til jer alle, og håber når bogen igen når mig, at det så er i et frit Danmark.

Frederik

Kære alle sammen! Mange tak for jeres gode og indholdsrige breve. Det er jo rart at få den bog engang imellem. Og tiden er alvorlig på grund af krigens mørke baggrund. Som nu luftangrebet i forgårs. Stormagternes opgør går hårdt ud over de små lande. Hvilken sorg og jammer. Jeg hørte at der blev sagt fra udlandet:” at nu kunne Københavnerne glæde sig over det gode resultat af angrebet”. - - - Hos os har det været lidt trist i vinter da vor Anna som bor her er syg, og nu indlagt på Holbæk sygehus. Det er nerverne og andre ting det er galt med. Men vi håber jo på bedring. Det er svært med sygdom. Jeg tænker tit på hvor godt det vil blive om vi engang skulle opleve en tilværelse uden synd, sorg, nød og sygdom. Der står ”at Gud skal aftørre alle tårer af deres øjne#. Hvor er det dejligt at det nu bliver forår. Sol og sommer kommer dog trods alle ydre forhold. Og så vil jeg ønske alt godt for jer alle.

Kærlig hilsen fra
Helga

Kære alle sammen!

Det er så hyggeligt at få lov til at kigge i denne interessante bog, så jeg har studeret den i eftermiddag, da jeg er på besøg hos morbror Carl.

Jeg har nu været et halvt år på Lukas Stiftelsens spædbørnshjem, og jeg er stadig lige glad for at være her. Blot kunne jeg ønske, at Tirslund lå lidt nærmere, men der er så mange herinde, der gæstfrit åbner deres hjem, så det bøder jo meget på savnet. Jeg håber at kunne komme hjem i sommerferien, men skulle det blive det eneste, jeg skulle give afkald på på grund af krigen (hvad jeg nu ikke tror det bliver) må jeg jo være glad til. Skulle jeg ikke kunne komme over Storebælt, kan jeg jo ”rulle” rundt og besøge familien på denne side vandet.

En kærlig hilsen til allerbedste
Inger

Kære alle sammen !

Ja, mor og jeg er i dag en tur ude at besøge Jørgen og Poul, og så tog vi vandrebogen med herud, for at de kunne få lov til at læse den. I kan ellers tro de har travlt, De har nu overtaget gartneriet her for egen regning. Det er jo frilandsgartneri, her er ca. 9 td. land, men de har langt over 150 bænke. Erling har det som sædvanlig godt, vi skulle besøge ham i påsken, men Kristian vil ikke køre for os derud, så bliver vi hjemme. Johannes og Ester har det godt i Silkeborg. 2. påskedag di en datter, som de jo er meget lykkelige for. Også forretningen går godt. Dan og Gudrun har det godt, Agnes har lige taget en pæn afsluttende eksamen i Århus. Til maj kommer hun til Sjælland, og skal have ½ års uddannelse på Sct. Hans ved Roskilde, derefter 2 md. På en fødselsafdeling, vist Diakonissestiftelsen. Så er hun fuldt uddannet. Helga begyndte 2.påskedag som elev på centralsygehuset i Slagelse. Og til maj rejser Lissen til sygeplejehøjskolen i Ubberup. Hun glæder sig. Det var lidt om børnene siden sidste, Dora og jeg har det godt både hvad helbred og andet angår. Krigens uro mærker vi jo her som næsten over hele vort land, men vi prøver at tage en dag ad

gangen og lægge os stille i Guds hånd.

Hvad den nærmeste fremtid vil bringe os alle ved vi jo ikke, men store ting vil sikkert snart ske. Ting, der bliver afgørende for Danmarks fremtid og for os alle. Jeg siger tak for alle de hyggelige breve som det har været en stor glæde at læse. Farbror Frederiks besøg glæder os meget. Tak for det Bror. Også Inger Bays besøg er vi glade for. Anker (Hørve) skal have tak for sit brev. Også Lydia siger vi tak. Det er så dejligt at høre lidt fra de unge. Farbror Sophus får tak for den ½ time vi fik talt sammen nylig. Håber han nu er i fred og ro hos Olga.

I hilses alle kærligst fra os alle – Carl.

Kære alle!

Marie har engang efterlyst lidt skrivi fra de indgifte. Det var pænt af dig, men det virker jo lidt nedslående, når du kære mand ikke regner os med (se overskriften i sidste brev). Viggo og jeg har dog ellers til tider haft en hyggelig stund sammen.

Angående vore pigebørn vore jeg sige, at vi ikke giver dem til en god sag (se Maries brev).

De erklærer, at de går frivillig efter eget valg. Der er intet at takke for, Inger Bay, vi ser hende ikke så tit, men det er oplivende, når hun lader sig se; og det er så dejligt at mærke, at hun er glad og tilfreds i sin gerning. I går var hun for at sige farvel, men traf os ikke hjemme. Vi håber, hun må få en god ferie.

Kærlig hilsen fra Dora.

d.8. april 1945. Inger her og Poul beder os hilse. Inger sidder og rører æg til sin lille Ole, han er meget forkølet og må holde sengen.

286

Kålund kloster, Kalundborg 20-4-45.

Forleden aften jeg kom ned til Faste Tine, fik jeg den glædelige overraskelse, at vandrebøgerne var kommet, og jeg gav mig straks til at læse i dem, jeg synes altid, de er så interessante, ikke mindst de breve, der beretter om mine forældres og deres søskendes barndom, der ikke altid har været lige så lys som min, hvad pengemidler angår.

Sidst jeg skrev et par ord i bogen, var jeg stuepige på det gods, hvor min bedstefar har fået sine første landbrugskundskaber, nu er jeg stuepige på det gods hvor hans søn – altså min far – har fået sine landbrugskundskaber – om man kan kalde det sådan, altså var på Refsnæsgården og jeg er på Kålund kloster, der den gang hed ladegården. Godsejer Carl Lawaetz døde sidste år, så godset bliver drevet af to sønner, den ene er forpagter af godset, og den anden forvalter, men en tredje søn er inspektør på Refsnæsgården. Moderen bor her om vinteren og på Refsnæsgården om sommeren.

Morbror Frederik skriver at han og hans søskende – og næstsøskende – er unge, så må jeg nok høre med til pattebørn, og derfor må jeg nok heære tie stille og slutte med mange hilsener til jer alle fra
Ruth Bay

287

Fårevejle den 27-4. 1945

Kære alle sammen! Denne gang er jeg hos Helga på besøg; har fået bogen tilsendt af min datter Lydia, som var klar over at tiden for afsendelsen var forhånden. Nu går den så til Bror Hans i dag. Vi glæder os jo alle til at læse brevene fra gang til gang. Tak for dem alle. - Hos os har der ikke været væsentlige forandringer siden sidst jeg skrev. Jeg har stadig ikke været i Nr. Lundby for at besøge David og nu lader det sig slet ikke gøre for lange tider, men det er godt at vi endnu kan have forbindelse med hverandre pr. brev eller telefon.

Er der end megen nød og sorg på jorden, så lad os ikke fortabe os i alt dette. Men huske på at det endelige resultat bliver godt engang. Nu strides magthaverne om verdensherredømmet og mange har jo også mødt den bedste vilje til at skabe gode ordnede forhold på jorden efter krigen. Men hvad de end vil opnå, bliver det dog kun midlertidigt. Dommen over den gamle verden er begyndt og ingen som har glemt gud vil kunne bestå i den. Det er mere nær end nogensinde, som vi sang i en sang i vor barndom. ” høstens tid er inde, tid at knippe binde, markerne er hvide, høsten er begyndt”. Og vi ved hvad Jesus sagde yderligere derom: Men vi har i århundreder bedt den bøn- mere eller mindre tankeløst måske - ” komme dit rige, ske din vilje som i himlen således og på jorden” og lad os takke Gud at vi nu nærmer os den tid. Endnu er der vel en mørk time foran og ingen af os ved, hvor meget vi skal få at føle i den. Men lad os ikke tabe modet eller svigte i nogen nødsituation, men bede inderligt for hverandre.

De kærligste hilsener og bedste ønsker for hverandre af os alle derom sender Tine.